

EN RÄTTVISARE MORGONDAG FÖR ALLA, INTE BARA FÖR NÅGRA

VÄNSTERFÖRBUNDETS RIKSDAGSVALSPROGRAM 2023

INNEHÅLL

1. En rättvisare morgondag
2. Ett bra arbete för alla
3. Den rättvisa övergångens Finland
4. En trygg vardag
5. Fredsarbete är handlingar
6. Mänskliga rättigheter tillhör alla
7. För en gemensam miljö
8. Natur och djur har ett inneboende värde
9. Velfärdsreformer och vår budget
 - 9.1 Utbildning kräver investeringar
 - 9.2 Fattigdomen måste minskas
 - 9.3 Ett hälsosamt och välmående samhälle
 - 9.4 Varifrån får vi pengar?

1. En rättvisare morgondag

Vänsterförbundet har i regeringen deltagit i att svänga Finlands riktning bort från borgarregeringens destruktiva nedskärningspolitik. Vi har hållit vårt löfte. Den nya inriktning vi har satt för Finland tillsammans har lett till rekordhög sysselsättning och stärkt välfärdsstaten. Vi har höjt pensionerna och socialskyddet. Vi har investerat i utbildning, återställt rätten lika jämlik småbarnspedagogik för alla barn och säkerställt utbildning på andra stadiet för ungdomar genom att utvidga läroplikten och göra utbildningen på andra stadiet gratis. Vi arbetar för att säkerställa tillgång till vård för personer när den behövs med sju dagars vårdgaranti.

Mitt i långsiktiga utmaningar, som förändringar i befolkningsstrukturen och nya hot, som coronapandemin, Rysslands anfallskrig i Ukraina och energi- och prisökningskrisen, har regeringen lyckats förhindra en ekonomisk kollaps och investera i människors välfärd och en mer hållbar framtid.

Det finns fortfarande mycket att göra och den framtida regeringen kommer också att behöva göra en hel del förändringar. På sistone har energikrisen visat att vi måste bryta vårt fossilberoende genom att fokusera på en rättvis övergång och bygga en stark finländsk infrastruktur för förnybar energiproduktion. Genom att rätta till de största orättvisorna i beskattningen och blockera möjligheterna till skatteflykt för de rika kan vi stärka finansieringsunderlaget för välfärdstjänster och utbildning.

Världskriser och krig, förluster av natur och pandemier är frågor där individen har liten chans att påverka. Individerna måste förena sig och gå samman för förändring. Det finns styrka i att arbeta tillsammans och det är därför du behövs. Vi behöver människor som tar hand om varandra – en gränsöverskridande kultur av att bry sig.

Finländarnas säkerhet, att garantera Finlands självständighet och verka för fred i våra närområden och i hela världen måste ligga i centrum för vår utrikes- och säkerhetspolitik. Inga kärnvapen eller utländska staters permanenta trupper får föras in i Finland. Finland måste fortsätta att stödja Ukraina. Vi behöver människor som arbetar för fred. Vi behöver aktiva åtgärder för naturens mångfald och beslutsamma åtgärder mot klimatets uppvärmning.

Vänsterförbundet erbjuder medborgarna en kanal och en möjlighet att bygga ett alternativ för en bättre framtid. En rättvisare morgondag kommer även i fortsättningen att kräva konkreta åtgärder.

2. Ett bra arbete för alla

Det ska gå att klara sig på sin lön.

Organisering skapar trygghet i arbetslivet.

Livet är mer än ett lönearbete.

Lagstiftning om en minimilön på minst 12 euro per timme behövs parallellt med och som komplement till allmänt bindande kollektivavtal. En lagstadgad minimilön krävs för att höja de minsta lönerna. Dessutom är ett stort antal arbetstagare för närvarande undantagna från det skydd som följer av allmänt bindande kollektivavtal. Exploateringen av utländsk arbetskraft i form av en för liten lönesättning ökar i Finland. En lagstadgad minimilön klargör situationen och garanterar en rimlig minimilön för varje arbetstagare. Minimilönen skall vara knuten till beräkningsmodellen av en skälig lön enligt Europeiska sociala stadgan och får inte understiga 12 euro.

Ställningen som förtroendevald måste regleras i lag. Den finländska arbetsmarknadsmodellen har byggts på att arbetstagare och arbetsgivare sinsemellan kommer överens om kollektivavtalens innehåll i nationella förhandlingar. Nu har arbetsgivarförbunden varit fast beslutna att driva på uppdelningen av avtal i allt mindre helheter, förhandlingar på företags- och individnivå, vilket försvagar arbetstagarens förhandlingsposition. För att skydda arbetstagarnas ställning, rättigheter och

förhandlingsmöjligheter måste ställningen som förtroendevald regleras striktare genom lag (samtidigt som den förtroendevaldas företräde enligt kollektivavtalet bevaras).

Fackförbunden måste ges rätt till kollektiv talan så att de kan försvara personer som är särskilt utsatta. Många arbetstagare som har utnyttjats är oförmögna eller ovilliga att gå till domstol för att kräva sina rättigheter av rädsla för att förlora sina jobb och ekonomiska förluster. När fackförbunden får rätt till kollektiv talan säkerställs fackföreningsrörelsens möjligheter att ta itu med missförhållanden även när den enskilde arbetstagaren inte har de faktiska medlen att göra det.

Lönestölden måste stoppas. Exploateringen av utländsk arbetskraft är ett växande problem inom många branscher. Sanktioner mot arbetsgivare som betalar för låg lön måste vara tillräckliga för att ta itu med denna praxis, som trampar på de mänskliga rättigheterna och skapar orättvis konkurrens. En arbetsgivare som stjälar från sina arbetstagare och trampar på deras arbetsvillkor agerar också mot andra ärliga företagare. Det måste finnas betydande administrativa och ekonomiska påföljder för underbetalning. I slutändan måste underbetalning kriminaliseras i och med lagen om minimilön.

Användningen av skattenummer bör utökas. Skattenummer har varit ett beprövat sätt att hantera bristfälliga arbetsvillkor. Ett skattenummer är en unik nummerserie som visas på arbetstagarens identitetskort. För närvarande är skattenumret obligatoriskt för bygg- och varvsplatser. Användningen av skattenummer bör också utökas till andra tjänstesektorer, såsom restaurangbranschen. Lagstiftningsmöjligheter måste också undersökas för att skapa ett smart konto som upprätthålls av staten för arbetstagare från länder utanför EU och EES som är särskilt utsatta för exploatering. Med hjälp av det smarta kontot skulle dessa arbetstagare garanteras rätt mängd lönefordran, socialförsäkringsavgifter, skatter och lagstadgade arbetsolycksfalls- och yrkessjukdomsförsäkringar.

Kunskapen om spelreglerna i arbetslivet måste förbättras. I framtiden kommer många utländska arbetstagare att flytta till Finland. Det ligger i både företagens och arbetstagarnas intresse att ingen trampar på priset på arbete eller andra arbetsvillkor. Arbetstagare som har invandrat på grundval av arbete måste garanteras rätten till utbildning i arbetslivets spelregler och språk, eftersom var och en har rätt att känna till sina rättigheter och skyldigheter. Rätten till utbildning för arbetstagare kan garanteras genom att ändra utlänningslagen så att en arbetsgivarskyldighet läggs till uppehållstillståndprocessen, varigenom arbetsgivaren åtar sig att göra det möjligt för en rekryterad arbetstagare med utländsk bakgrund att delta i språk- och arbetslivsutbildning under arbetstid.

Kortare arbetstider och andra flexibla arbetstider bör testas i stor utsträckning. Det finns mindre frivilligt deltidsarbete i Finland än i de övriga nordiska länderna. I Finland måste olika modeller för kortare och mer flexibla arbetstider prövas och införas. Olika flexibla arbetstagarorienterade arbetstider möjliggör en mer funktionell vardag. Inom den offentliga sektorn bör staten finansiera experiment som minskar arbetstiden utan att sänka lönenivåerna som ett sätt att öka sektorns attraktionskraft och minska sjukfrånvaron.

En byrå för en prekariatombudsman och tillhörande ämbeten måste grundas. Ombudsmannens uppgift är att ge anvisningar och råd i frågor gällande arbets- och sociallagstiftningen och främja förverkligandet av likvärdiga rättigheter för personer som arbetar inom mångfaldiga arbetsformer. Myndigheten som ska grundas måste tilldelas resurser så att den har möjlighet att verka på flera språk.

Ovilligt deltidsarbete måste åtgärdas. Ovilligt deltidsarbete är ett stort problem, särskilt i de lågavlönade kvinnodominerade privata tjänstesektorerna. För att säkerställa tillräcklig arbetstid för alla som behöver det måste lagstiftningen skärpas så att det måste finnas ett tydligt skäl för att erbjuda deltidsarbete om det inte sker på grund av arbetstagarens egen vilja – precis som i fallet med tidsbunden anställning. Arbetstagarnas semesterinkomster ska harmoniseras: semesterlagen ska ändras så att samma 2,5 dagars ledighet intjänas per anställningsmånad, oavsett anställningsförhållandets längd.

Ersättningen för rehabiliterande arbetsverksamhet och andra sysselsättningsfrämjande tjänster måste höjas. Ersättningen som betalas utöver arbetsmarknadsstödet för en arbetslös persons deltagande i sysselsättningsfrämjande tjänster eller rehabiliterande arbetsverksamhet har varit densamma på pricken i 13 år och inflationen har urholkat pengarnas värde under denna period. Underhålls- eller utgiftsersättningen ska höjas till 12 euro per dag av verksamhet.

Att dölja ett anställningsförhållande som "företagande" måste tas upp. Att förbilliga arbete sker i allt högre grad också genom att arbetet överförs till att utföras som företagare. Matkurirer är ett exempel på en grupp där de som arbetar måste ta ansvar för sina egna försäkringar och ofta om sin pension och annat socialskydd som företagare. Samma utveckling kan ses på andra områden. Arbetsrådets ställning som tillsatts av arbetstagarna och arbetsgivarna under Arbets- och näringsministeriet måste stärkas i lagstiftningen så att arbetsrådets tolkning av ett anställningsförhållandes särdrag blir bindande för alla. Arbete som motsvarar lönearbete får inte utföras genom att länka praktikanter eller genom rehabiliterande och öppen arbetsverksamhet.

Vården av små barn måste utvecklas, eftersom detta också är en sysselsättningsfråga. Skiftvård för barn i förskoleåldern, barnvård i hemmet och skiftvård för unga skolbarn måste utvecklas så att till exempel skiftarbetare eller de som arbetar eller studerar på en annan ort kan ta upp arbetsskift. Morgon- och eftermiddagsaktiviteter för skolbarn måste finnas tillgängliga i tillräckliga mängder och på permanent basis.

Samma lön ska betalas för samma och likvärdigt arbete. Vid bedömningen av likvärdighet ska olika yrken jämföras med varandra utifrån arbetets faktiska komplexitet, arbetsbördan och lönerna inom andra sektorer på motsvarande utbildningsnivå. Olägenhetsersättningar bör inte beaktas vid denna bedömning. Insynen i lönerna måste ökas genom att man stärker informationsrättigheterna om löner för personal, personalrepresentanter och arbetstagare som misstänker diskriminering. Med jämställdhetspotter ska man genomföra större löneökningar än andra i branscher med låga inkomster. Kollektivavtal ska vara föremål för en konsekvensbedömning avseende kön.

Rasism och diskriminering på arbetsplatser måste undanröjas. Nya insatser behövs för att undanröja etnisk diskriminering och missförhållanden mot utländska arbetstagare. Den anonyma jobsökningen måste utökas och arbetstagare, chefer och förtroendevalda måste utbildas för att identifiera och ingripa i rasistiska, homofobiska, transfobiska och andra diskriminerande vanor som kan förekomma på arbetsplatsen.

Europeiska unionen måste bli allt starkare när det gäller frågor om arbetstagarnas rättigheter och det sociala skyddet, samtidigt som medlemsstaterna lämnas manöverutrymme för det nationella genomförandet av de gemensamma målen. EU:s ekonomiska reglering måste möjliggöra och stödja

målen för den gröna övergången och social välfärd. Arbeta mot skatteflykt, reglering av internationella storföretag och digitala jättar samt reglering av plattformsekonomin är gränsöverskridande frågor för vilka starkare lösningar på EU-nivå måste hittas. EU måste vara världsledande och en pionjär när det gäller att skydda klimatet och naturens mångfald. Europeiska unionen måste upprätthålla demokrati och mänskliga rättigheter och att rättsstatsprincipen följs måste krävas av alla. För att säkerställa unionens funktionsförmåga är det alltmer nödvändigt att övergå till omröstning med kvalificerad majoritet.

3. Den rättvisa övergångens Finland

En rättvis övergång innebär en rättvis omställning från ett konsumtionssamhälle som fungerar på fossilenergi till ett klimathållbart samhälle.

Rätten till natur och en hälsosam miljö tillhör alla.

Klimatförändringarna måste bekämpas genom investeringar i nya arbetstillfällen. Staten måste stödja en rättvis övergång av industrin. Ett system som är baserat på förnybar energi sysselsätter fler människor än den nuvarande fossila ekonomin. Den rättvisa övergången kommer att kräva historiska investeringar i bland annat förnybar energi. Samtidigt ger den möjlighet till ny, hållbar affärsverksamhet och lösningar som hela världen kommer att behöva under de kommande åren. Den finländska, klimathållbara energiproduktionen måste mångdubblas. Framtidens nya elnät behöver sina väktare. Tillgången till nya yrkesexamen, såsom vindkraftsmontörer, bör säkerställas i hela landet.

Den nödvändiga övergången måste ske på ett rättvist sätt. Vi måste säkerställa vår planets livskraft. Den rättvisa övergången är också en möjlighet att skapa nya, klimathållbara arbetsplatser genom att förnya produktionen i branscher som för närvarande förorenar och genom att investera i nya utsläppsnåla arbetsplatser. Den rättvisa övergången kan inte finansieras enbart med skattebetalarnas pengar. Det är därför viktigt att politiska metoder skapar en miljö där också privat kapital stödjer övergången. Tillstånds-, detaljplanerings- och överklagandeprocesserna måste påskyndas så att nivån på miljökraven inte försämras. Finland måste också stödja låginkomstländer i åtgärder som förbättrar miljö- och klimattillståndet.

Konsumtionen måste göras hållbar genom investeringar i cirkulär ekonomi som sysselsätter människor.

Genom att återanvända råvaror och investera i reparation och återvinning av varor är det möjligt att skapa nytt arbete och samtidigt stödja människor i övergången till en mer hållbar livsstil. Ett separat cirkulärt ekonomibaserat tillväxtprogram kommer att skapas för textil- och modebranschen. Återvinningen av råvaror inom bygg- och den övriga industrin måste förbättras ytterligare. Mervärdesskatten på reparationstjänster måste sänkas. Det kommer att säkerställas att den kompetens som krävs i industrin som den cirkulära ekonomin kräver läggs till innehållet i examina.

Målnivån för FoUI-investeringar måste vara fem procent av BNP. Under Sanna Marins regeringsperiod antogs en lag om FoUI-verksamhet för att säkerställa tillräckliga finansiella investeringar i forskning, produktutveckling och innovationsverksamhet. De offentliga investeringarna måste intensifieras för att engagera privata aktörer och permanent höja nivån till fem procent av BNP.

Finlands migrationsförvaltning måste reformeras grundligt. Utlänningslagen måste reformeras på grundval av mänskliga rättigheter. Tillsynen av Migrationsverkets verksamhet ska vara effektivare och verksamhetens transparens ska ökas. När det gäller både arbetskraftsinvandring och humanitär migration måste hindren för familjeåterförening undanröjas. Familjeåterförening måste underlättas bland annat genom att utkomstkravet för personer som beviljats internationellt skydd avskaffas och genom att inkomstgränserna för alla invandrare sänks. Asylsökande måste ges möjlighet att arbeta så snart som möjligt efter ankomsten till landet. Arbetsbaserade uppehållstillstånd ska behandlas senast en månad efter det att ansökan lämnats in.

Språkutbildning ska vara tillgänglig för alla invandrare. Finlands nuvarande språkutbildningssystem är splittrat och kvalitetsmässigt ojämnt och behandlar människor olika beroende på om de har rätt till integrationsfrämjande tjänster. Integrationsutbildningen ska överföras till undervisnings- och kulturministeriet och konkurrensutsättningen av integrationsutbildningen ska avbrytas. En allmän finsk språkutbildning för alla invandrare, gratis och med hänsyn till olika kompetensnivåer, måste skapas i Finland i samarbete med det fria bildningsarbetet, såsom arbetarinstitutionen och yrkesskolorna.

Kunskap som förvärvats på annat håll måste identifieras och användas. I Finland bor ett stort antal personer som har utexaminerats på annat håll och som inte kan utnyttja sina färdigheter på den finländska arbetsmarknaden. Utbildningsstyrelsens och Valviras resurser måste ökas för godkännande och identifiering av examina som avlagts utanför EU och EES. Man måste också skapa tydliga utbildningsmoduler för komplettering av kompetens tillsammans med högskolorna.

Långtidsarbetslösheten måste minskas genom en sysselsättningsgaranti. Långtidsarbetslösheten är Finlands största arbetskraftspolitiska problem. Det löses inte genom att sänka arbetslöshetsskyddet eller skärpa dessvillkor, utan genom personlig vägledning, stöd, tillräckliga social- och hälsovårdstjänster och, vid behov, utbildning. Arbetslösa måste garanteras rätten till ett lönesubventionerat arbete efter 12 månader. Långtidsarbetslösheten löses i första hand genom att nya arbetsplatser skapas i Finland. Arbetsgivarnas ansvar för den sociala sysselsättningen måste ökas. Kraven på social sysselsättning måste användas vid upphandling. Den offentliga sektorn måste ta på sig ansvaret för att anställa personer som är svåra att integrera på arbetsmarknaden och man måste undersöka möjligheten att ålägga arbetsgivare en förpliktelse liknande den i Tyskland om sysselsättning av funktionshindrade.

Arbetslösa ska ha fri studierätt när de får arbetslöshetsskydd. När arbetslivet förändras blir det allt viktigare att alla har en genuin möjlighet att uppdatera sin kompetens, utbildas inom en ny bransch och utveckla sin bildning. Arbetslösa ska när de mottar arbetslöshetsförmåner ha rätt att studera den bransch de vill under arbetslöshetsperioden. Deltagande i arbetarinstitutionens kurser ska vara kostnadsfritt för arbetslösa. Den rättvisa övergången kräver förvärv av ny kompetens och tillgången till utbildning stöder tillgången till kvalificerad arbetskraft för klimatarbetsplatser, som för närvarande delvis är ett hinder för tillväxt.

Gör kontinuerligt lärande en rätt för alla. I ett snabbt föränderligt arbetsliv är möjligheten att uppdatera sin egen kompetens avgörande för både individer och arbetsgivare. Vi vill fortsätta reformen av kontinuerligt lärande. Inlärningsmoduler som består av komponenter av en examen måste erbjudas i både högskolor och yrkesinriktade läroanstalter. Vi kommer att skapa en mer generös vuxenutbildningsstödsmodell riktad till arbetstagare som inte har avlagt någon examen efter grundskolan. Rätten till vuxenutbildning ska utvidgas så att också personer som varit utan ett gällande arbetsförhållande en längre tid är berättigade till stöd.

Arbetsgivarnas förmåga att organisera läroavtalsutbildningar måste förbättras. Läroavtalsutbildningar har varit en bra väg till sysselsättning och utbildning för vuxna, men den kan användas ännu mer för ungdomar. Utbildningsbidragen som betalas till arbetsgivare för läroavtalsutbildningar måste höjas när det är fråga om arbetslösa ungdomar eller ungdomar utan en andra stadiets utbildning.

Evenemangsbranschen och de kreativa branscherna måste erkännas som näringsgrenar och exportbranscher. De kreativa branscherna är en betydande och viktig sysselsättare i Finland, men branschen återhämtar sig fortfarande från pandemin och de åtgärder mot coronaviruset som vidtagits under pandemin. Ett system måste inrättas för att ge snabbt och rättvist stöd till kulturbranschen om dess verksamhet i undantagstillstånd måste begränsas. Stödet till kulturbranschen är viktigt, särskilt i efterdyningarna av corona. På grund av långa produktionsprocesser måste de samfund som är verksamma inom branschen också tolkas i termer av deras inverkan på sysselsättningen och konstnärliga värden, och inte som en rent produktiv affärsverksamhet som är beroende av publikmängder. Lagen om smittsamma sjukdomar kräver en omfattande reform där kultur- och evenemangsbranschens status erkänns bättre och behandlingen av olika branscher och begränsningar av de grundläggande fri- och rättigheterna måste regleras på ett mer balanserat sätt. Vi ska se till att också de kreativa branscherna beaktas vid främjandet av export. Finansieringen av bidrag till film- och TV-produktion måste ökas och lagen om statlig finansiering för främjande av filmkulturen reformeras för att stödja inhemsk sysselsättning och miljö- och klimatvänliga produktionsmetoder.

Kulturbudgeten måste höjas till en procent. Kulturens och konstens andel av statsbudgeten ska höjas till en procent. Alla har rätt att delta i konst och kultur. Tillgängligheten för konst måste stödjas genom att genomföra konstförvärv som en del av byggprojekt. Medborgarorienterat och interaktivt kulturarvsarbete ska främjas. Användningen av konst och konstbaserade metoder som en del av social- och hälsovården ska främjas för att stödja kundernas och personalens välbefinnande samt kundprocesserna. Kulturbudgeten måste också höjas med kulturens inneboende värde i tankarna för att skapa konst och för att sysselsätta konstnärer. Den regionala tillgången till kultur och konst måste stärkas. Mångfalden av människor inom de kulturella tjänsterna ska beaktas och rätten till kultur för personer med funktionsnedsättningar garanteras. Möten och dialog i samhället genom kultur kommer att öka. Kulturen måste ingå i alla regeringens centrala politiska program för att förbättra människors livskvalitet, såsom åldersprogrammet, ensamhetsstrategin och demokratiprogrammet, och den måste integreras i integrationstjänsterna.

Konst för barnen. Jämlika och tillgängliga kulturella tjänster för barn och ungdomar måste säkerställas. Genom kulturen stärks barns och ungas mentala kristålighet. Vi kommer att föra kulturens glädje till småbarnspedagogiken, grundskolan, utbildningar på det andra stadiet och ungdomsarbetet. Som en del av den finländska modellen för barnens hobbyer säkerställs att varje villigt barn och ung har en trevlig kulturell hobby i samband med skoldagen.

Läsning och läskunnighet kommer att främjas i samarbete med de olika branscherna. Från hela Finland måste det vara möjligt att avancera också på professionalismens väg – och ungdomar som utexamineras inom branschen måste ha möjlighet att avancera i sin karriär. Grundutbildningen i konst kommer att stärkas som en del av utbildningssystemet. En kulturcheck som omfattar hela Finland kommer att införas, så att klasserna själv kan köpa den kulturella tjänst de vill ha.

Höjningen av hyrorna måste dämpas. Många gånger mer statliga pengar spenderas på bostadsbidrag än på bostadsproduktion. Detta förhållande måste ändras. Människor måste ha råd att bo där det finns arbete. För att förhindra alltför stora hyresökningar måste den politik som antogs i Danmark, som förhindrade alltför stora hyresökningar under en bestämd tidsperiod, utredas.

Den icke-vinstdrivande hyresbostadsproduktionen måste ökas. Bostäder med skäliga priser kan också sänka marknadshyrorna. Eftersom de fritt finansierade bostädernas hyresnivå har blivit för hög för många vanliga människor särskilt i tillväxtcentrum är en ökning i bostadsproduktion det viktigaste sättet att kontrollera det tryck på hyreshöjning som utbudet orsakar. Vi kommer att öka antalet skäligt prissatta bostäder i tillväxtcentrumen så att 40 procent av nybyggnationen är offentligt stödd ARA-produktion.

Vi kommer att öka den tillgängliga bostadsproduktionen och minska kostnaderna för serviceboende. Stödboende, till exempel boende på serviceboende, vårdhem eller bostadsenhet, ska betraktas som permanent boende. Fastighetsskattelagen måste ändras i förhållande till subventionerat boende och serviceboende och göra dem jämställda med permanent boende.

Bankerna ska tjäna medborgarna. I praktiken kräver dagens samhälle en tvingad kundrelation med en bank. Medborgarna bör kunna utföra sina normala ekonomiska angelägenheter utan vara kunder hos en affärsbank som gör vinst. Banktjänsterna kunde exempelvis ordnas via FPA. FPA skulle kunna utveckla en betaltjänst som inte bara skulle göra det möjligt att överföra inkomster utan också att betala löner till FPA-kontot och ett betalkort som skulle göra det möjligt att använda medlen på kontot för att betala för varor och tjänster. FPA kunde också tillhandahålla identifieringstjänster. En offentlig banktjänst skulle inte behöva generera vinster, men skulle erbjuda rimliga räntor och en skäligt prissatt tjänst. Till exempel kunde små föreningar undantas från bankernas serviceavgifter.

4. En trygg vardag

Förebyggande åtgärder är det effektivaste sättet att bekämpa brottslighet.

Vi måste öka resurserna för ungdomars välbefinnande och för att förebygga och ingripa i våld.

Våld mot ungdomar och ungdomsbrottslighet måste bekämpas genom ett multiprofessionellt samarbete. Det totala antalet ungdomar som begår brott har minskat under lång tid, men samtidigt samlar sig problemen ännu starkare för ett litet antal ungdomar. I denna grupp har särskilt allvarliga våldshandlingar ökat. Ökade straff är ett dyrt och ineffektivt sätt att förebygga brott. Straff av straffrättslig karaktär har en negativ inverkan på barns och ungas utveckling och stärker deras kriminella identitet. Varje fällande dom för våld mot minderåriga och ungdomar visar att de förebyggande åtgärderna är otillräckliga och att det finns ett akut behov av att utveckla dem. Förebyggande åtgärder måste utarbetas för att tillgodose barns och ungas behov, vilket innebär att resurser särskilt måste anslås till tjänster för psykisk hälsa, stöd till familjer, barnskydd, ungdomsarbete, elevvård och polisens förebyggande funktioner.

Datasäkerhet måste tas på allvar. Företagen och den offentliga sektorn hanterar en enorm mängd av medborgarnas känsliga uppgifter på nätet. Det måste säkerställas att organisationerna har en hög nivå av datasäkerhet. Social- och hälsovårdens datasystem ska kombineras, informationsflödet och kundernas datasäkerhet säkerställas och användandet av pengar på system som inte fungerar frångås. Finansierings- och genomföransvaret för utveckling av informationssystem och invånarorienterade digitala tjänster ska starkt ligga hos staten.

Elnäten måste återköpas till staten och energiproduktionen måste delvis ske offentligt. Försörjningsberedskap innebär att samhället är berett på eventuella kriser och störningssituationer. Elöverföringsförbindelserna mellan de nordiska länderna måste stärkas. Energi- och nätföretagen måste använda den avancerade teknik de har till sitt förfogande för att säkra elförsörjningen, sänka kostnaderna och förbrukningstopparna och utjämna användningen genom att exempelvis använda fjärravläsbara mätare och smarta system för justering, styrning och hantering av nät.

Människors tillgång till elektricitet till ett överkomligt pris måste tryggas. Alla måste garanteras el för grundläggande behov till ett rimligt pris på ett sätt som gör att man betalar ett marknadspris för överskridande konsumtion. På så sätt kommer konsumenterna alltid att ha ett incitament att spara el. Större delen av vår el produceras fortfarande billigt, men elproducenterna får enorm avkastning vid marknadsstörningar när priset fastställs på börsen. Prisgränsen för el måste därför finansieras med en windfall-skatt, dvs. genom beskattning av överdimensionerade vinster som uppkommit på grund av externa orsaker. Det övergripande pristaket för el måste sänkas på EU-nivå.

Vattenförsörjningen måste upprätthållas i hela landet under offentlig och demokratisk kontroll. Offentligt ägd vattenförsörjning garanterar likställighet mellan medborgare och företag. Att säkerställa tillgången till vatten i alla situationer är en del av samhällets beredskap för kriser och störningssituationer.

Rasism, diskriminering och fördomar måste bekämpas målmedvetet. Hets mot folkgrupp, hatpropaganda och falska nyheter ska bekämpas med lagstiftning, myndighetsarbete, korrekt

information och solidariskt ingripande. Hatbrottens straffrihet måste bekämpas genom att man investerar i myndigheternas resurser och sakkunskap. Täckningen av kriminaliseringarna måste förbättras genom att göra riktade trakasserier straffbara.

Könsrelaterat våld, våld mot barn och minoriteter och närståendevåld måste ingripas i bättre än tidigare. Våldet som riktas mot dessa grupper är ett allvarligt finländskt människorättsproblem. En lag som förtydligar det förebyggande arbetet mot närståendevåld måste antas för att stärka förebyggandet av närståendevåld och stödtjänster för dem som har upplevt våld. Att det straffrättsliga ansvaret i fall av närståendevåld förverkligas ska säkerställas. Sociala fenomen som är riktade mot kvinnor och som gör dem sårbara för våld måste identifieras och förebyggas. Tjänster med låg tröskel för offer av närståendevåld måste stärkas och utvecklas i hela landet. Den långsiktiga finansieringen av både skyddat boende och tjänster med låg tröskel måste säkerställas och eftervården efter servicetiden vid det skyddade boendet måste främjas. Inom tjänsterna för skyddat boende måste man ta bättre hänsyn till behoven hos olika minoriteter, såsom funktionshindrade, sexuella minoriteter och könsminoriteter. Medling av närståendevåld måste slopas och tvångsäktenskap kriminaliseras. Skolorna ska arrangera utbildning inom säkerhetsfärdigheter och emotionell intelligens och erbjuda tjänster med låg tröskel. Man ska lära sig identifiera umgängesvåld mellan unga som en del av arbetet som utförs med ungdomarna.

5. Fredsarbete är handlingar

Fred är en förutsättning för all utveckling och mänsklighet. Ingen konflikt är enbart lokal – den har också alltid konsekvenser för resten av världen.

Den aktuella debatten om utrikes- och säkerhetspolitiken måste också ta hänsyn till icke-militära hot, såsom klimatförändringarna och naturkrisen, som måste stoppas i tid.

Finland måste förhålla sig kritisk och presentera lösningar som främjar gemensam säkerhet i alla internationella forum.

Resurserna för det nationella försvaret måste vara tillräckliga. På grund av den förändrade säkerhetssituationen i Finland och Europa är det nödvändigt att hålla försvarsbudgeten på nuvarande nivå när det gäller permanenta utgifter och att slutföra de överenskomna inköpen. Finland har ingen anledning att spara på försvarsutgifterna, men de bör inte ökas utan ett motiverat och bevisat behov.

Finlands medlemskap i Nato måste vara defensivt. Vi vill inte ha andra länders militärbaser, permanenta trupper eller kärnvapen på vår mark. Vi deltar inte i militära interventioner som bryter mot internationell rätt. Som Natoland måste Finland se till att Nato förbinder sig till FN:s stadga i all sin verksamhet. Det är viktigt att Finland, som medlem i Nato, fortsätter den utrikes- och säkerhetspolitik som är baserad på en omfattande säkerhetsuppfattning och mänskliga rättigheter och verkar som en aktiv fredsmäklare och främjare av nedrustning i världen. Det nordiska samarbetet måste intensifieras. Finland måste också i fortsättningen reagera tillräckligt kritiskt när en stat bryter mot internationell rätt, även om det är en medlemsstat i Nato.

Striktare villkor måste ställas för Finlands vapenhandel. Finland får inte handla med vapen eller försvarsmateriel med länder som bedriver anfallskrig eller kränker de mänskliga rättigheterna, såsom Turkiet, Israel, Saudiarabien eller Förenade Arabemiraten. Vapenhandeln inbegriper utrikes- och säkerhetspolitik och människorättsfrågor, både när det gäller export och import, och därför måste övervakningskriterierna också utvidgas till att omfatta import av vapen och försvarsmateriel. I utrikes- och handelspolitiken måste Finland konsekvent främja de mänskliga rättigheterna inom alla sektorer.

Vi måste arbeta för fred. I den kärnvapenedrustning som är kritisk för mänsklighetens framtid måste vi växla till en ny aktiv växel. Kärnvapen är en av mänsklighetens mest destruktiva uppfinningar och främjandet av kärnvapenedrustning är nu viktigare än någonsin. Finland måste äntligen ratificera FN:s konvention om kärnvapenförbud. I en framgångsrik konfliktlösning och i fredsprocesser är kvinnors och ungas roll central. Därför inför Finland handlingsprogrammen *Kvinnor, fred och säkerhet* och *Unga, fred och säkerhet* inom alla politikområden och avsätter tillräckliga resurser till genomförandet inom både den offentliga sektorn och medborgarsamhället. Att höra röster från alla kön och generationer i fredsförhandlingar är viktigt. Att minska ojämlikhet är fredsarbete. Finland måste agera för att stoppa tillväxten av den globala ojämlikheten och göra minskningen av ojämlikheten till en central del av EU:s och andra internationella organisationers internationella ekonomiska politiska lösningar.

Finland måste fortsätta att aktivt stödja och hjälpa Ukraina och krigets offer där. När kriget fortsätter behöver befolkningen i Ukraina vår solidaritet. Finland och EU måste göra allt som står i deras makt för att se till att Ryssland stoppar sina attacker och att fred uppnås i Ukraina. Det måste klargöras hur egendom och medel som konfiskerats från Ryssland till följd av sanktioner skulle kunna användas för att hjälpa Ukraina, till exempel i återuppbyggnaden. Finland måste verka för att Ukrainas statsskuld avskrivs.

Finlands utvecklingssamarbete måste stödja säkerhet, fred och stabilitet i världen. Finland måste öka sin budget för utvecklingssamarbete till 0,7 procent av bruttonationalprodukten och skapa en hållbar vägkarta för att uppnå detta mål. Medborgarsamhället har en nyckelroll i utvecklingspolitiken och det är därför viktigt att säkerställa att det finns tillräcklig finansiering, som gör över valperioderna, för organisationernas utvecklingssamarbete. En del av finansieringen måste gå till att stärka lokala fackföreningsrörelser. Finland bör fastställa tydliga människorättsbaserade mål för utvecklingspartnerskap inom den privata sektorn. Privata projekt måste ha lika tydliga kopplingar till Finlands klimat-, människorätts- och utvecklingspolitiska mål som offentligt finansierat utvecklingssamarbete. Dessutom är det viktigt att Finland stödjer klimatåtgärder i utvecklingsländerna och deras anpassning till klimatförändringarna. En bindande företagsansvarslag måste antas i Finland, där försummelse av klimatåtgärder eller arbetsförhållanden var som helst i världen leder till sanktioner.

Principerna om ett regelbaserat internationellt system och internationell rätt måste upprätthållas. Mitt i den instabila utrikes- och säkerhetspolitiken behöver ett litet land som Finland skyddet som multilaterala samarbetsstrukturer som FN och OSSE, internationella avtal och respekten för dem ger. FN har bland annat spelat en viktig roll för att säkra transporten av spannmål till Ukraina. Dessutom spelar FN:s fackorgan en nyckelroll när det gäller att stödja hälso- och sjukvård, utbildning, arbetsförhållanden, den rättvisa övergången som klimatförändringarna kräver och många andra

förutsättningar för social utveckling i utvecklingsländerna. Därför måste insatserna för att stödja och utveckla FN intensifieras.

6. Mänskliga rättigheter tillhör alla

Mänskliga rättigheter främjas inte av sig själva, utan kräver beslutsamma åtgärder.

Genom att garantera minoriteters rättigheter och likställdhet säkerställer vi ett rättvist samhälle för alla.

I ett rättvist samhälle förverkligas en genuin likställdhet och icke-diskriminering för alla.

Samhällets tillgänglighet måste förbättras. Tillgängligheten ska förutom att främjas i offentliga utrymmen också främjas i privata utrymmen med liknande egenskaper som offentliga utrymmen, såsom restauranger och motions- och kulturplatser. Vi måste säkerställa ett bättre förverkligande av rättigheter och likställdhet för personer med funktionsnedsättning och ingripa i diskrimineringen av personer med funktionsnedsättning. Samhällets tillgänglighet medför mervärde till alla och gynnar särskilt personer med funktionsnedsättning, äldre och barnfamiljer. Tillgänglighet innebär inte enbart ramper och hissar. Dessa inkluderar tydlighet i information, induktionslingor, skärm-läsarprogram och en funktionshindrad persons förmåga att röra på sig självständigt. Ett förvaltningsövergripande spetsprojekt för att främja tillgänglighet måste inledas. Reformen av lagen om funktionshinderservice måste sättas i kraft snarast, så att de konstitutionella problemen har åtgärdats.

Bristerna i translagens reform måste åtgärdas och rättigheterna för personer som tillhör könsminoriteter måste stärkas. Ett regnbågspolitiskt handlingsprogram måste utarbetas under nästa valperiod. Juridisk könskorrigering ska möjliggöras för personer över 15 år med egen anmälan och för personer under 15 år med lov från en vårdnadshavare eller barnskyddet. Tillgången till könskorrigering kommer att göras mer tillgänglig, bland annat genom att öka forskningsenheternas resurser och genom att inrätta nya forskningsenheter. Lagen och tjänstesystemet ska även igenkänna icke-binära personer. Ansökningsprocessen i anslutning till könskorrigering måste slopas. Omvändelsebehandlingar måste förbjudas i lag. Intersexuella barns kroppsliga integritet måste tryggas. I det regnbågspolitiska programmet förutsatt att könsminoriteter beaktas i konsekvensbedömningarna av kön för att kunna uppnå jämställdhet mellan könen.

Förutsättningarna för det samiska språkets och den samiska kulturens självstyre måste stärkas. Utförandet av ett ursprungsfolks självbestämmanderätt ska tryggas genom att ratificera avtalet ILO 169, som berör rättigheterna för ursprungsfolk, och genom att reformera sametingslagen så att den ligger i enlighet med internationella förpliktelser. Budgeten för produktion av samiskt språkundervisningsmaterial kommer att ökas permanent och tillräckliga medel och permanenta strukturer för samisk språkundervisning utanför hemområdet kommer att säkerställas.

Rättigheterna för personer i behov av skydd tryggas. Vi måste säkerställa människors tillgång till en rättvis asylprocess genom att reformera utlänningslagen på grundval av de mänskliga rättigheterna, genom att utveckla säkra vägar till Finland med ett humanitärt visum och genom att öka flyktingkvoten

och stärka skyddet av människorättsförsvarare i fara. Hindren för familjeåterförening måste undanröjas. Tagande i förvar måste avskaffas. Utfärdandet av uppehållstillstånd ska underlättas genom att kravet på en resehandling görs mer rimligt, genom att öka användningen av främlingspass och genom att begränsa vägran att utfärda uppehållstillstånd på grund av kringgående av reglerna för inresa. Könsbaserat och sexuellt kränkande våld måste också identifieras i processen för asylansökan. Biståndstjänster för offer för människohandel måste förbättras och tillgången till dessa tjänster får inte vara beroende av offrets beredskap att underlätta den straffrättsliga processen. Lagligheten i ledningsverksamheten av privata bevakningsföretag måste undersökas. Utbildningens längd, innehåll och kvalitet inom detta område måste undersökas och utbildningens grundläggande rättighetsvänliga karaktär främjas.

Grundläggande och mänskliga rättigheter måste främjas inom alla sektorer. Lagstiftningsreformer kommer att genomföras på grundval av mänskliga rättigheter och den tillhörande konsekvensbedömningen kommer att utökas. Rättsväsendets resurser måste tryggas. De alltför långa och höga kostnaderna för rättsliga förfaranden är grundläggande rättighetsproblem som hotar medborgarnas tillgång till rättvisa och ökar det mänskliga lidandet för parterna i det rättsliga förfarandet. Den allvarliga bristen på resurser inom rättsväsendet måste överbryggas för att trygga den finländska rättsstaten. Priset på rättsliga förfaranden och risken för kostnader måste minskas, bland annat genom en reform av rättshjälpen.

Tjänsterna för missbrukare och beroendevård måste utvecklas med mänskliga rättigheter som grund. Förverkligandet av de mest utsatta personernas grundläggande fri- och rättigheter måste stärkas. För att säkerställa berusade människors välbefinnande måste en reform av lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen genomföras, vars syfte är att förhindra att personer i förvar dör. Berusade personer ska i stället för att tas i förvar i första hand remitteras till vårdcentraler för tillnyktring, som ska etableras i varje landskap. Tillräckliga första hjälpen-tjänster ska säkerställas för hemlösa som använder berusningsmedel.

Regnbågsfamiljernas ställning måste förbättras. I många regnbågsfamiljer förverkligas inte barnens rättigheter. I familjer med flera föräldrar har familjerättigheterna inskränkts. I familjer med flera föräldrar måste föräldrarnas juridiska ställning förbättras. Tillgängligheten för offentligt producerade fertilitetsbehandlingar måste förbättras. Icke-kommersiellt surrogatskap ska tillåtas.

Det svenska språkets status som Finlands andra officiella språk måste tryggas och rätten till ett eget språk och kultur måste garanteras för dem som talar ett annat språk än finska och svenska som modersmål. Den obligatoriska undervisningen i det andra nationella språket måste upprätthållas och svenskspråkig litteratur och press måste stödjas. Samtidigt måste den konstitutionella rätten för medlemmar i olika språkgrupper att upprätthålla och utveckla sitt eget modersmål och sin egen kultur skyddas. Resurser måste ställas till förfogande för kartläggning och sammanställning av romernas historia och kulturarv. De romska organisationerna måste stödjas och romernas språk- och litteraturroll i samhället måste främjas. Det karelska språkets status måste stärkas. Statusen för det karelska språket, de samiska språken och de finska och finlandssvenska teckenspråken måste stärkas. Dessutom måste tolkningstjänsternas funktion förbättras.

7. För en gemensam miljö

Att bekämpa klimat- och miljökrisen är vår tids viktigaste uppgift. Att minska fossilberoendet ökar säkerheten.

En rättvis klimat- och miljöpolitik kommer samtidigt att öka välbefinnandet och arbetet och minska ojämlikheten.

Alla har rätt till natur och en hälsosam miljö.

Finland måste vara självförsörjande på energi. Energiförbrukningen måste minskas genom förbättrad energieffektivitet och energibesparingar. Också utsläppsnål energi producerar ett utsläpps-, natur- och naturresursavtryck. Finland måste öka produktionen av förnybar energi så att vi är självförsörjande på energi. Befintliga kärnkraftverk ska utnyttjas under hela sin livstid. Ibruktage av minikärnreaktorer som uppfyller säkerhetskraven måste utredas. I synnerhet måste Finland öka produktionen av vindkraft och solenergi. Finland ska verka för att ett nationellt vätgasdistributionsnät snabbt bildas och integreras i det europeiska vätgasdistributionsnätet. Finland måste främja en industri som använder ren vätgas och är baserad i Finland. Hindren för att bygga vindkraft i Östra Finland måste undanröjas. Nedkörningen av torvanvändningen ska fortsättas. Elmarknadslagstiftningen ska uppdateras så att bostadssamfund kan fungera som energisamfund tillsammans med närliggande bostadssamfund.

Som ägare måste staten föregå med gott exempel. Genom ägarstyrning säkerställs att statsbolagens verksamhet är hållbar med hänsyn till social utveckling, klimat, mänskliga rättigheter och miljö, både i Finland och utomlands. Statsbolagen måste bryta sig loss från den fossila ekonomin. Naturliga monopol på energiproduktion och grundläggande infrastruktur ska ligga i offentlig ägo.

Vi måste bli av med fossila bränslen. Finland ska stödja utbredningen av gas-, vätgas- och elbilarnas tanknings- och laddningsnätverk till hela landet. Att stödja konverteringen av bioetanol och biogas är ett förnuftigt och kostnadseffektivt sätt att i klimatarbetet stödja personer med små inkomster. För att öka produktionen av biogas måste en separat inmatningstariff införas och staten måste stödja byggandet av nya biogasanläggningar. De fördelar som är förknippade med pendeltrafik måste reformeras för att allt bättre gynna kollektiv-, gång-, cykel- och mopedtrafik, utsläppsfria personbilar och samåkning. Införandet av trängselavgifter möjliggörs genom lagstiftning. Om en region inför trängselavgifter måste ett engångsbidrag för statliga investeringar i kollektivtrafikprojekt också beviljas samtidigt. Infartsparkeringen måste förbättras och utökas.

Finland måste sättas på banan och på cykeln. En utsläppsbaserad nationell flygskatt ska tas i bruk inom person- och godstransport och den internationella flygskatten främjas. När det gäller kollektivtrafiken finns det ett särskilt behov av att förbättra förbindelserna mellan öst och väst för att underlätta tvärgående trafik, både på vägarna och på järnvägarna. I samband med utvecklingen av spårtrafik är det viktigt att garantera tillräckliga investeringar i renoweringen av bannätet. Biljettpriserna måste göras skäligare och på lång sikt övergå till en kostnadsfri offentlig kollektivtrafik för närregionen. Programmet för främjande av gående och cykling och investeringsprogrammet för

att genomföra dess mål måste fortsätta. Andelen fotgängare och cyklister i statens trafikbudget måste höjas avsevärt från den nuvarande nivån mot FN:s mål på 20 procent.

Tydliga spelregler måste fastställas för utsläppskompensation. Utsläppskompensation är en ersättning som betalas av orsakaren av koldioxidutsläpp för att finansiera utsläppsminskningen på annat håll. Kompensationsmarknaden behöver tydliga regler för att kompensationen verkligen ska bidra till att begränsa klimatförändringarna. Dessa spelregler måste ta hänsyn till globala klimatåtgärder och spelreglerna för ett hållbart arbetsliv.

Skogsavverkningarna måste föras till en hållbar nivå. Skogarna samlar och lagrar koldioxidutsläpp. Att stärka dessa naturliga kolsänkor och skydda den biologiska mångfalden är livsviktiga frågor för oss alla. Ett separat beslut måste fattas om att minska Forststyrelsens skogsavverkning och Forststyrelsens inkomstredovisningsmål för statsbudgeten måste sänkas avsevärt. Orsakerna till kollapsen av kolsänkor i skogarna måste åtgärdas och sänkorna måste placeras på en tillväxtväg. Avverkning av gamla skogar i statliga skogar måste stoppas omedelbart. Ekologiskt hållbara övre gränser för avverkning måste fastställas på en nationell och provinsiell nivå.

Skogslagstiftningen måste reformeras. Skogsindustrins grad av förädling måste ökas och användningen av våra skogar får inte styras av skogsindustrins råvarukrav, utan ska istället styras av en ekologiskt hållbar användning av skogar som erkänner naturvärden. Kravet på en viss högre ålder eller robusthet innan en skog kan huggas ner måste återställas till skogslagen. Gallringen måste minskas. Det måste införas ett ekonomiskt incitament för markägare att förlänga skogens omloppstid. Lagen måste fastställa antalet stora, gamla och döda träd som ska lämnas kvar i skogen, liksom andelen lövträd i det totala trädbeståndet. Skogsbrukspraxisen måste förbättras genom rådgivning och vägledning så att trädbeståndet och markens kolbindning och mångfald ökar i kommersiella skogar. Stödet till kalhuggningsskogsbruket måste upphöra genom stödsystemet metka och man måste istället stödja skogsbruksåtgärder för kontinuerlig skogsodling.

Det behövs mer ambitiösa klimatåtgärder för markanvändningssektorn. Røjningen av torvmarker till åkrar måste förbjudas. Genom att höja grundvattennivån, förbättra markens mullhalt och växttäcket på vintern kan klimatutsläppen minskas. Markägare måste ges ett incitamentsystem för kolbindning. En røjningsavgift kan fungera som ett steg mot ett förbud mot åkerrøjning. Arealmålet för våtmarksodling måste höjas. Røjning av nya uppodlade kärr måste förbjudas. Omvandlingen av skogsmark till byggmark eller odlad mark måste bli föremål för tillstånd och överkompenseras genom att man skyddar eller återställer försvagade livsmiljöer på annat håll.

8. Natur och djur har ett inneboende värde

Det största hotet mot naturens mångfaldighet är förstörelsen av livsmiljöerna. Naturens mångfald försvinner och med det håller inte bara ekosystemen på att försvinna utan också arterna.

Människans egna livsmiljöer är också hotade, eftersom människor, som en art, är helt beroende av andra arter – om inte annat, så enbart på grund av sin syretillförsel.

När naturen främst ses som ett förråd av råvaror blir människans eget beroende av naturen i denna bild suddig.

Naturskyddets kvantitet måste ökas. En procentandel (0,5–1 procent) av BNP måste anslås till naturskydd, dvs. finansieringen måste ökas avsevärt, bland annat inom ramen för programmen METSO och Helmi. En tredjedel av våra livsmiljöer på land och i vatten måste skyddas. Tio procent av detta måste vara strikt skyddat så att varje landskap har ett nätverk av skyddad natur. Utöver detta måste alla våra gamla värdefulla skogar skyddas omedelbart och genom att använda rekonstruering måste ett nätverk av mångsidig och livskraftig natur skapas för att över tiden täcka hela landet igen. Särskilt i Södra Finland måste skogarnas skyddsgrad höjas. Privata skogsägare måste alltid i första hand erbjudas skydd genom finansiering från statliga program när det gäller särskilt värdefulla och gamla skogar. Den naturförlust som orsakas av människor måste stoppas omedelbart och återhämtningen av hotade arter måste stödjas.

Det lönar sig att investera i rekonstruering. Rekonstruering är en enorm möjlighet för de regionala ekonomierna i Finland. Målet måste vara att rekonstruera minst 30 procent av de försvagade ekosystemen på land och i vatten. Rekonstruering av lokala livsmiljöer, såsom floder, träsk och skogar, till en välmående natur kommer att ge arbete till exempelvis lokala maskinföretagare i rekonstrueringen av torvmarker och till andra när det gäller kartläggning av arter och turism. Naturen själv fortsätter att återhämta sig och rekonstruerade områdena erbjuder nya sätt att få en försörjning från naturen. Det dåliga tillståndet i våra vattendrag skadar exempelvis fiskarnas yrkesverksamhet och att återställa en död flod till en levande är en stor glädje för fiskarna och för hela samhället. De naturliga livsmiljöerna för vattendrag och strömmande vattendrag måste återställas. I städer betyder rekonstruering aktivt byggande av grön och blå infrastruktur och byggande av natur bland den byggda miljön. Det är möjligt för den urbana livsformen att vara hållbar och stödjande vad gäller att stoppa naturförlusten när utrymme görs för vild natur i städer, särskilt genom detaljplanering.

Finland behöver en naturlag. Naturlagen måste fungera som en liknande ramlag som klimatlagen och därmed införa bindande övervakningsmekanismer för att uppnå målen för naturskydd och för att stoppa förlusten av biologisk mångfald.

Vattenlagen måste reformeras. Finlands vattendrag är i dåligt skick på många ställen. Skärgårdshavet är en av de mest förorenade delarna av Östersjön och finländarna är redan vana vid att de inte kan simma på sommaren på grund av blågrönalger. Vattenlagen måste reformeras för att minimera de skadliga effekterna av skogsbrukets dränering och för att uppnå brådskande klimat- och naturfördelar. Det behövs en bättre samordning mellan de ansvariga instanserna för vattendragens tillstånd. Skogsbrukets vattenutsläpp måste tyglas antingen i skogslagen eller genom villkoren i stödsystemet för skogsbruk. Utsläpp och återställande av strömmande vattendrag måste främjas och onödiga dammar och andra migrationsbarriärer måste avlägsnas. Inom produktionen av vattenkraft måste ett mer systematiskt byggande av fiskvägar krävas och man måste i första hand prioritera organiska fiskvägar än tekniska lösningar. Rekonstrueringen och skyddet av bäckar och andra hotade små vatten måste förbättras både i vattenlagen och genom att genomföra ett program för skydd av små vatten. Det nationella skärgårdsprogrammet måste fortsätta under nästa regeringsperiod.

Miljökraven i gruvlagen måste skärpas. Staten ska äga Finlands mineraltillgångar. Icke-anrikad malm får inte exporteras från Finland. Malmletning ska förbjudas i alla naturskyddsområden och en intressejämförelse ska införas i gruvlagen som verkligen tar hänsyn till behovet av naturen, människorna och behovet av att bedriva annan näringsverksamhet som ett villkor för att få ett gruvtillstånd. Miljötillståndet måste göras till ett villkor för gruvtillståndet och en längre omsorgsplikt och större garantier måste regleras för gruvavfall.

Jordbruksstöden måste reformeras. Jordbruket är oersättligt viktigt för Finland. Jordbruksföretagen stödjer försörjningsberedskapen, sysselsättningen och hela livsmedelskedjan. Jordbrukarna ska stödjas i att bygga ett ekologiskt hållbart, finländskt jordbruk och livsmedelsproduktion som också är ekonomiskt lönsam för producenterna. Skogsbrukets vattenutsläpp måste tyglas genom jordbruksstöden eller det nya vattendragsprogrammet för jordbruket. Miljöaspekterna och kriterierna för villkoren för jordbruksstöd ska ändras till att vara tydliga och för att förbättra miljöns tillstånd. Jordbruksstöden ska belöna producenterna för kolbindning, förbättring av markens bördighet och förbättring av den biologiska mångfalden i jordbruksmiljön samt för förnyelsebart jordbruk i stället för intensiv produktion. Ett nytt stimuleringsstöd som uppmuntrar producenter att övergå till en ekologisk, miljövänlig produktion ska införas och samtidigt ska rådgivningen och samarbetet mellan gårdarna ökas. Produktionen av växtbaserat protein i livsmedelsindustrin ska stödjas: redan nu har finländska växtproteiner potential också för export. Finland arbetar för de ovannämnda reformerna också inom EU:s gemensamma jordbrukspolitik (GJP).

Djur ska i lagstiftningen inte likställas med ett föremål eller egendom. Djur är varelser med känslor och upplevelser som har ett inneboende värde. Grunden för lagstiftningen och ett samhälleligt beslutsfattande ska vara att alla djur har ett inneboende värde som är oberoende av djurets ekonomiska eller övriga värde för människan. Eftersom djurskyddslagstiftningen inte i tillräcklig utsträckning kan garantera djurens välbefinnande måste djurens skydd och ställning i samhället förbättras genom att djurens grundläggande fri- och rättigheter fastställs i grundlagen. Pälsdjursuppfödning måste förbjudas och uppfödarnas övergång till andra sysselsättningar måste stödjas. Djurskyddsombudsmannens och djurpolisens tjänster måste bli lagstadgade. Studier om djurskydd måste införas i utbildningen av polis, medlemmar i domstolar, jakt- och fiskeövervakningen och gränsbevakningen. Djurskyddslagen ska fortsättningsvis utvecklas att erkänna djurens inneboende värde och så att strukturer som hindrar rörligheten, såsom grisningsburar och bås för fastbundna djur, förbjuds efter en övergångsperiod på högst fem år. En djurskyddspolismodell ska införas i hela Finland. Också hållningen av andra produktionsdjur och uppfödning i burar ska förbjudas. Nötkreatur ska garanteras betesrätt året runt och kirurgisk kastrering av smågrisar ska förbjudas med en kort övergångsperiod. Vi måste frångå sådana former av avel som producerar lidande djurexemplar med strukturella defekter. Avelsverksamhet som är skadlig för djurs välbefinnande måste förbjudas. Djurförsök måste frångås så snart som möjligt. Djurförsök får användas i medicinsk forskning endast om det inte finns en alternativ metod att utföra forskningen. Djurens välfärdsfrågor ska överföras till miljöministeriet. Naturliga djur, inklusive stora rovdjur, ska garanteras möjligheten att leva ett artenligt liv som en del av ekosystemet och målet ska vara att djur och människor samexisterar fredligt och att förebygga risker. Jakt på hotade arter måste förbjudas.

Övergången till en växtbaserad livsmedelsproduktion ska stödjas. För att öka mängden växtbaserade livsmedel behövs åtgärder inom många samhällssektorer. FoUI-stöden ska stödja utvecklingen av den växtbaserade livsmedelsindustrin och mängden växtbaserad mat måste ökas vid offentlig upphandling. Jordbruksstödet måste reformeras för att övergå till växtbaserad livsmedelsproduktion och samtidigt måste antalet produktionsdjur inom djurindustrin minska. Detta kräver ett separat handlingsprogram. Lagstiftningen som berör djur tryggar för närvarande inte djurens välbefinnande i mjölkgårdar, anläggningar med slaktdjur eller slaktkyckling, pälsfarmer eller inom äggproduktionen. Djurens intensiva uppfödning orsakar onödigt lidande för djuren. Den nuvarande lagstiftningen som berör djur tillåter fortfarande att djuren hålls kopplade eller i burar. Djuren har inte en möjlighet till artenligt beteende och en del av vårdåtgärderna orsakar onödig smärta åt djuren.

9. Valfärdsreformer och vår budget

Vänstern strävar efter reformer som stärker välfärdsstaten. Vi kommer att stabilisera den offentliga ekonomi, täppa till luckorna i beskattningen och stoppa urholkningen av skatteunderlaget. Miljonärerna har råd att delta i talkot.

Vi föreslår finansieringsmetoder och sätt att minska underskottet för alla utgiftsökningar. Vänsterförbundets ekonomiska politik är konjunkturbunden. Nedskärningar i en lågkonjunktur är inte förnuftigt, eftersom det bara kommer att fördjupa lågkonjunkturen. Om å andra sidan all tillgänglig arbetskraft och alla andra nödvändiga resurser utnyttjas fullt ut är det motiverat att balansera ekonomin genom beskattning och besparingar inom sekundära offentliga utgifter. Skatteintäkterna beror också på konjunkturläget. Målen som presenteras i detta kapitel är därmed vägledande och beror på den ekonomiska utvecklingen. Å andra sidan är det, oavsett konjunkturläget, uppenbart att vi behöver mer resurser för att främja en rättvis övergång som skapar klimatjobb och social jämlikhet.

Vi måste fortsätta att stärka välfärdstjänsterna. **Vänsterförbundet strävar efter att inom respektive område investera en halv miljard i utbildning, socialskydd och social- och hälsovårdstjänster.** Vi presenterar en investering på hundratals miljoner i inlärningsstöd, småbarnspedagogik och högskolor. Vi vill stärka grundskyddet, öka barnbidragen, öka arbetslöshetsskyddets skyddade belopp och öka närståendevårdens arvoden. Vi släpar efter de övriga nordiska länderna när det gäller att finansiera social- och hälsovårdstjänster – underresurseringen måste upphöra nu. Dessutom måste kundavgifterna för tjänster sänkas och ersättningarna för läkemedel höjas.

Balanseringen av statsfinanserna måste ske på ett rättvist och hållbart sätt. Vi föreslår lösningar som ökar statens intäkter och vars avkastning kommer att uppkomma under nästa valperiod 2023–2027. Huvudtyngdpunkten för balanseringsåtgärderna måste ligga på inkomsterna och på att förbättra produktiviteten. Statsfinansernas balans måste förbättras med cirka 3 miljarder euro under valperioden. Om ytterligare utgifter på cirka 1,5 miljarder euro används kommer de ekonomiska balanseringsåtgärderna att uppgå till 4,5 miljarder euro. Av detta föreslår vi skattereformer på 2,5 miljarder euro, utgiftsbesparingar på 0,5 miljarder euro och 1,5 miljarder euro genom sysselsättning och förbättring av produktiviteten.

Den ekonomiska politiken måste ta hänsyn till konjunkturcykeln

Alla beslut som fattas måste dock stå i förhållande till konjunkturläget. I valprogrammet visar vi hur statsfinanserna kan balanseras och hur välfärdstjänsterna kan fortsätta att stärkas. Vi anser inte att det stränga saneringsbehov på miljarder euro för de kommande valperioderna som man kommit överens om i förväg är berättigat. Vi anser att finanspolitikens dimensionering ska bedömas separat i samband med ram- och budgetsammanträdena och ställas i förhållande till den nuvarande ekonomiska situationen, så att man inte fattar beslut om nedskärningar som kommer att fördjupa och förlänga en eventuell lågkonjunktur.

Som ett resultat av korrekt genomförd stabiliseringspolitik och mänskliga sysselsättningsåtgärder strävar vi efter att höja sysselsättningsgraden till minst 76 procent. Sysselsättningens effekter i form av ökade inkomster och minskade utgifter kommer att förbättra statsfinanserna med uppskattningsvis 1,5 miljarder euro. Dessutom strävar vi efter besparingsåtgärder som motsvarar cirka 0,5 miljarder euro i statsutgifter och vi föreslår reformer med en skattehöjande effekt på cirka 2,5 miljarder euro. De skattereformer som vi föreslår kommer att skärpa skatteunderlaget och därmed generera fler skatteintäkter. Vi är beredda på övervägda utgiftsbesparingar, men Vänsterförbundet accepterar inte nedskärningar i utbildning eller forskning, finansiering av kultur, ungdomsarbete eller idrott, socialskydd eller social- och hälsovård. Vänsterförbundet kräver en ambitiös klimatpolitik.

Skattesatsen kommer inte att stiga trots skattereformerna

Om inga förändringar gjordes i skatteunderlaget skulle bruttoskattesatsen, enligt finansministeriet, sjunka med 1,7 procentenheter senast år 2026. Detta beror bland annat på att skatteintäkterna baserade på utsläpp minskar, eftersom man till exempel använder en mindre mängd fossila bränslen används i trafiken och mer och mer energi produceras genom förnybara energiformer. I valprogrammet följande kapitel kommer vi att öppna innehållet i de utgifts- och intäktslösningar som vi har presenterat.

9.1. Utbildning kräver investeringar

Utbildning är en lönsam investering – ur såväl individens som samhällets perspektiv.

Var och en har rätt till en högklassig utbildning, oavsett bakgrund.

Välmående experter är hörnstenen i högklassig utbildning.

En omfattande reform av inlärningsstödet måste genomföras. Den övergripande reformen av inlärningsstödet är den viktigaste utbildningspolitiska reformen under nästa regeringsperiod. Stödet till lärande i grundskolan måste korrigeras genom att minska gruppstorleken, införa speciallärartilldelning och bekräfta elevernas rätt till smågruppsundervisning. Den rådgivande undervisningen i sjukhusutbildningen måste regleras. På det andra stadiet måste de studerandes rätt till specialundervisning föreskrivas. Inneslutning innebär att elever i behov av stöd har rätt att få det i sin egen närskola. I alltför många kommuner har dock inneslutning genomförts som besparingsåtgärd

och det har lett till att elevernas lagstadgade rätt till adekvat inlärningsstöd inte har förverkligats. För att säkerställa behovet av stöd måste finansiering tilldelas.

Arbetsförhållandena och lönesättningen inom småbarnspedagogiken måste sättas i ordning. Vi måste slopa den separata omräkningsfaktorn av vård på deltid så att alla barn omfattas av samma beräkningsmetod. En separat omräkningsfaktor för barn under 1 år måste införas. För att stärka kvaliteten på småbarnspedagogiken och förbättra arbetstagarnas ork är det nödvändigt att gå mot en 3+1-modell i gruppstorleksregleringen. Det innebär att fler barnskötare, assistenter och speciallärare måste rekryteras till daghemmen och grupperna för att lindra situationen. På lång sikt bör vi gå över till en gruppbaserad omräkningsfaktorgranskning. Småbarnspedagogikbranschen behöver ett omfattande löneprogram för att säkerställa dess attraktionskraft. Antalet nybörjarplatser för utbildningen av experter inom småbarnspedagogik bör ökas. Småbarnspedagogikens lokallösningar måste undersökas på ett sådant sätt att de tryggar arbetstagarnas välbefinnande på arbetsplatsen, högklassig pedagogik och en lugn daghemsmiljö för barnen.

Småbarnspedagogik är en rättighet för alla barn. Lagen om småbarnspedagogik ska reformeras så att alla barn som är bosatta i Finland, även deras hemort ligger i Finland, har rätt till småbarnspedagogik.

Jämlikheten inom utbildningen måste stärkas. Utbildningsnivån överförs idag starkt från förälder till barn. Det är viktigt att säkerställa att inte bara de som har vuxit upp i högskoleutbildade familjer som har möjlighet att fortsätta sin utbildningsväg. Ett permanent och tillräckligt stort anslag måste anslås till jämlikhetsunderstödet för småbarnspedagogiken och grundutbildningen. Dessutom behöver de professionella pedagogernas färdigheter inom normkritisk och könsmedveten fostran stärkas. Staten ska föra en regelbunden dialog med kommunerna om avveckling av segregation och om metoderna för att organisera utbildning med särskild inriktning. Uppmärksamhet bör ägnas åt studentrådgivningen så att elever inte riktas till ett visst utbildningsval på grund av deras kön, funktionsförmåga, klassbakgrund eller etniska bakgrund. Forskare har lyft fram hur barn med föräldrar med högre utbildningsbakgrund lättare väljs ut för utbildningsklasser med särskild inriktning, till exempel matematik- eller idrottsklasser. Utbildning med särskild inriktning bör därför genomföras på ett sådant sätt att den inte fungerar som en grund för skolans klassindelning, utan att elever från olika klasser kan delta separat i lektionerna inom utbildningen med separat inriktning. I samband med reformen av läroplanen för grundskolan måste timfördelningsramverket höjas i hela landet. I samband med reformen är det antligen dags att reformera Finlands religionsundervisning på grundval av ett gemensamt livsåskådningsämne. Skolan ska vara neutral mot alla religioner.

Rasism och ojämlikhet måste avlägsnas från skolorna och läroanstalterna. Enligt diskrimineringsombudsmannen är skolan en plats där rasism är vanligt förekommande. En viktig uppgift för det finländska skolväsendet är att öka ungdomars demokratiska förmåga att delta och bli värderade medlemmar i samhället. Studier har visat att motsatsen gäller för minoritetsungdomar. Likställdheten inom skolorna och läroanstalterna måste främjas genom tydliga processer för att ingripa i rasistiska trakasserier och diskriminering. Dessutom segregering i skolorna förebyggs genom det statliga jämlikhetsunderstödet inom socioekonomiskt utsatta regioner.

Undervisningen i andra språk än finska och svenska bör stärkas. Vi ska stärka undervisningen i finska/svenska som andraspråk, dvs. S2/R2, och undervisningen i sitt eget modersmål till elever med ett främmande språk som deltar i denna. Vi möjliggör fortsättningen av förberedande utbildning i mer än ett år när det är nödvändigt för den studerande. Vi säkerställer att HUX-utbildningen som handleder de studerande inför en examensutbildning också tar hänsyn till behoven hos dem som nyligen har flyttat till landet. Vi kommer att skapa en separat helhet för förberedande utbildning som kommer att ingå i lärarutbildningen.

Mindre press på studeranden på andra stadiet. Avläggande av gymnasiediplom ska regleras så att det är möjligt i alla finländska gymnasieskolor. I framtiden kan ett gymnasiediplom, som är en del av studieperioden och uppvisar särskild kompetens, således ersätta en av de studentexamensprov som ska avläggas. I de yrkesinriktade läroanstalterna måste antalet lärare och närundervisning ökas för att säkerställa att alla studeranden har tillräckligt starka grundläggande färdigheter och utvecklar yrkeskunskaper. Det bör fastställas bestämmelser om specialundervisning inom yrkesutbildningen. Yrkesutbildningen och gymnasieutbildningen måste utvecklas och samarbetet ökas i enlighet med regionernas kompetensbehov för att säkerställa högklassig och tillgänglig utbildning på det andra stadiet i hela landet.

Det måste finnas mer multiprofessionalism i skolor och daghem. Den växande illamåendet bland ungdomar kan inte lösas genom enbart undervisning. Lärare kommer även fortsättningsvis att behöva elev- och studerandevården vid sin sida och alltmer också andra experter inom social-, hälsovård och ungdomsarbete. Vi tar stödet till ungdomarna: finansiering och resurser för uppsökande ungdomsarbete och workshopsverksamhet för ungdomar måste säkras. Finansieringen av ungdomsarbetet i skolorna måste ökas.

Antalet nybörjarplatser till högskolorna måste ökas och universitetslagen måste reformeras för att återställa demokratin till universiteten. Betydelsen av högklassig forskning och vetenskap är hög både som ett kulturellt inneboende värde och som en möjliggörare för utveckling. Högskoleutbildning ska vara kostnadsfri för de studerande och finansieringen ska även fortsättningsvis till stor del komma från staten i form av basfinansiering. Terminsavgifter som uppbärs av studerande från länder utanför EU och EES ska slopas. För att trygga universitetsfinansieringen är det oerhört viktigt att följa indexet. Dessutom är det väsentligt att utöka befogenheterna för beviljande av Finlands Akademis finansiering för att säkra unga forskargenerationers ställning och för att också i fortsättningen trygga högklassig forskning i Finland.

Antalet nybörjarplatser för högskolor kommer att ökas på ett hållbart sätt så att målet på andelen av befolkningen som har högskoleutbildning (50 procent) uppnås på lång sikt. Ökandet av nybörjarplatser kommer att kräva ytterligare finansiering som motsvarar antalet studeranden så att undervisningens kvalitet och vägledning bibehålls på en hög nivå och så att personalens och studenternas välbefinnande tas om hand. SHVS-finansieringen måste höjas för att tillgodose efterfrågan på tjänster så att det växande vårdbehovet kan tillgodoses med tillräckliga resurser. Ökandet av nybörjarplatser måste finansieras fullt ut genom en ökning av basfinansieringen som delas genom finansieringsmodellerna för högskolor. Vid ökningen av antalet nybörjarplatser måste regionens behov av arbetskraft beaktas. Universitetslagen måste reformeras så att den garanterar ett förverkligande av universitetsdemokratin och stärker universitetens autonomi. Varje landskap måste

också fortsättningsvis att ha en självständig högskola som svarar på de lokala regionala utvecklingsbehoven.

9.2. Fattigdomen måste minskas

Alla har rätt att klara sig och leva ett gott liv.

I ett rättvist samhälle minskar den ekonomiska ojämlikheten.

I oväntade ögonblick måste välfärdsstaten skydda folket.

En vederlagsfri basinkomst ska införas. Basinkomsten är pengar som betalas till alla för att trygga en minimiutkomst och som beskattas bort från dem som inte behöver den. Den gör det alltid möjligt att arbeta utan papperskrig och byråkrati – och säkerställer att ingen som behöver det lämnas utan stöd. Vänsterförbundets mål är en gradvis övergång till en basinkomst. Dessutom frigör basinkomsten myndighetsmaskineriets resurser från att övervaka människor till att genuint stödja människor. Alla beslut som fattas för att förbättra socialskyddet ska ligga i linje med detta mål.

Grundskyddsförmånerna måste förenas till en ny förmån. Ett steg i riktning mot basinkomst och för att minska socialskyddets byråkrati är att kombinera de primära grundskyddsförmånerna till en enda grundskyddsförmån som kan sökas med en enda blankett. Vid reformen av socialskyddet måste hänsyn tas till särdragen hos dem som utför konstnärligt och kreativt arbete och hos professionella idrottare.

Vi måste öka nivån på grundskyddet. Finland har upprepade gånger kritiserats av Europeiska kommittén för sociala rättigheter för att ha en för låg nivå av grundskydd. Även medborgarorganisationer har uppmärksammat detta. Oavsett den slutliga formen av socialskyddsreformen måste grundskyddet höjas till en tillräcklig nivå. Också utkomststödets grunddelar måste höjas med beloppet för telefoni- och datakommunikationskostnader.

Energifattigdom ska bekämpas på ett rättvist sätt. Rysslands anfallskrig i Ukraina har lett till en betydande ökning av elpriset på grund av naturgasbrist. Staten måste stödja finländare som kämpar med oskäliga elräkningar. En kompensation till konsumenterna enligt den norska modellen måste införas, varigenom stödet överförs direkt till fakturan upp till ett visst tak.

Finland behöver ett permanent system för att betala energipengar. I takt med att den gröna övergången fortskrider kommer det även i fortsättningen att finnas situationer där stigande priser på fossila bränslen kan orsaka orimliga situationer för exempelvis personerna med de lägsta inkomsterna eller de som bor på landsbygden. Ett system måste skapas i Finland för att snabbt och enkelt kompensera för prisökningar på sociala eller regionala grunder.

Höjningen av det skyddade beloppet för utsökning till samma nivå som garantipensionen måste göras permanent. Det beslutades att tillfälligt öka det skyddade beloppet för utsökning till 2023 som ett sätt att stödja överskuldssatta människor när levnadskostnaderna stiger och samtidigt undersöka

dess inverkan på sysselsättningen. Det skyddade beloppet måste permanent höjas till garantipensionens nivå. Preskriptionstiden för skulder som är föremål för utsökning måste minskas avsevärt. De som har förlorat sina kredituppgifter måste tryggas tillgång till exempelvis hyresbostäder eller nätbankskoder. Betalningstabellen för utsökning måste göras mer progressiv. Samtidigt måste skuldsaneringen för privatpersoner utvidgas, vilket kommer att göra det möjligt att frigöra utsökningsfällan inom en rimlig tidsperiod.

Det skyddade beloppet av arbetslöshetsskyddet måste höjas till 500 euro. Under pandemin var det skyddade beloppet av arbetslöshetsskyddet 500 euro, vilket visade sig vara ett bra sätt att säkra deltidsarbetandes möjligheter att arbeta och tjäna pengar. Det skyddade beloppet måste ökas för att det ska vara möjligt att komma över fattigdomsgränsen genom arbetsmarknadsstöd och eget arbete. Företagares tillgång till arbetsmarknadsstöd utan att avsluta företagsverksamheten måste också garanteras på permanent basis, på samma sätt som under coronapandemin.

En nivåförhöjning på 20 procent måste göras för arvodet för närståendevård. Närståendevårdare utför ett oerhört viktigt arbete för sina nära och kära och det finländska samhället är helt beroende av deras arbetsbidrag. En nivåförhöjning måste göras för stödet till närståendevårdare och välfärdsområdena måste dessutom säkerställa att alla har möjlighet att ingå formella avtal om sin status och därmed dra nytta av den lagstadgade ledighet som närståendevårdare har tillgång till. Lagen ska också fastställa att det är möjligt att få ersättning för inkomstbortfall från avlönat arbete för närståendevård vid slutet av livet (lindringsvård). Samtidigt ska man säkerställa att ingen tvingas bli närståendevårdare till följd av alltför dåliga eller otillgängliga tjänster.

Barnbidragen ska bindas till ett index och också betalas för 17-åringar. Barnbidragen är en av de få sociala förmåner som inte är bundna till något index. Som ett resultat fortsätter deras verkliga värde att släpa efter den allmänna kostnadsutvecklingen. I Finland har fattigdomen bland barnfamiljer inte minskat under de senaste åren, vilket delvis beror på utvecklingen av förmåner för barnfamiljer. Barnbidragen ska bindas till Folkpensionsindexet och också betalas för 17-åringar.

Villkoren för studiestöd måste mildras för att öka de studerandes välbefinnande. Ett av de viktigaste sätten att förbättra studenternas välfärd är att förbättra studiestödet så att det bättre täcker den tid som krävs för att slutföra studierna och så att kravnivån är lägre. Studiebidraget måste ökas med en nivåförhöjning på 100 euro och stödets lånebetoning måste slopas. Antalet stödmånader med studiestöd måste ökas. Uppdelningen av studiestödet i kandidat- och magisterfaser och effekterna av inkomsten för föräldrar till studeranden som bor självständigt ska slopas. De studerande hålls kvar inom det allmänna bostadsbidraget och det allmänna bostadsbidraget ändras från att vara hushållsspecifikt till att vara individspecifikt. Ett tak för räntan på studielån måste införas. Studielånets återbetalningsrater måste beaktas i lagen om utkomststöd. För högskolestuderande ska det maximala priset för en FPA-stödd måltid och måltidsersättningen bindas till ett index.

Förbättringar måste göras för pensionärernas utkomst. Förbättringarna i utkomsten för pensionerade låginkomsttagare måste fortsätta för att säkerställa en human ålderdom för alla. Också en ung vuxen kan vara pensionär. Många finländare i arbetsför ålder lever på sjukpension, varav några också har barn. En ung person som har hamnat i sjukpension har ofta små tillgångar hela sitt liv, eftersom inkomsten vanligtvis bara är minimibeloppet för folk- och garantipensionen.

Folkpensionsnivån måste höjas och dessutom måste skärningspunkten mellan folkpensionen och de små arbetspensionerna sänkas, vilket också kommer att öka de små arbetspensionerna. Ställningen av konstnärer som lever på mycket små arbetspensioner måste förbättras genom att antalet kompletterande, diskretionära konstnärspensioner ökas.

Den arbetskraftspolitiska karensen måste avskaffas och det påtvingade skickandet av ansökningar måste stoppas. Arbetskraftspolitiken måste gå från byråkrati och straff till personligt stöd för arbetssökande och till att göra det möjligt för dem att arbeta. De arbetskraftspolitiska karenserna gör att de arbetssökande istället för de primära socialskyddsförmånerna omfattas av utkomststødet, vilket förvärrar fattigdomen och gör det svårare att ta emot arbete. Karensen måste överges och ett system införs där utbetalningen av arbetslöshetsförmånen fortsätter så snart personen har korrigerat sitt förkastliga förfarande. Den nordiska modellen för arbetssökande med skyldighet att söka jobb måste överges och ett system måste införs som garanterar arbetssökande möjligheten att träffa en tjänsteperson närhelst de behöver.

Familjer med växelvis boende måste beaktas i bostadsbidraget och annat socialskydd – skoltransport till båda hemmen. En stor del av barnen lever sina liv på många olika adresser. Det kan dock bara finnas en officiell hemadress för ett barn, vilket orsakar problem och orättvisa i familjer där barn bor växelvis i båda hemmen. Socialskydds- och tjänstesystemet måste utvecklas på ett sådant sätt att det motsvarar de finländska familjernas verklighet. Barnets växelvisa boende måste beaktas för båda hushållen i hela socialskydds- och tjänstesystemet.

En linjär modell för sjukpensioner måste införas. Med en linjär modell avses reformen av avstämningen av sjukpensioner genom en avveckling av bidragsfällor. Modellen stöder särskilt utkomsten för personer med funktionsnedsättning och andra begränsat arbetsföra personer på sjukpension och uppmuntrar dem att arbeta.

För att minska kostnaderna för insjuknande kommer kundavgifterna inom social- och hälsovården, läkemedels- och reseersättningarna att reformeras. I Finland samlas en relativt stor del av finansieringen av social- och hälsovården in genom självrisker och kundavgifter, vilket fördjupar fattigdomen, särskilt bland dem som insjuknar ofta. I Finland måste självriskerna och kundavgifterna minskas genom att man övergår till ett kombinerat avgiftstak. Nödvändiga receptbelagda läkemedel ska vara tillgängliga för alla. I synnerhet bör situationen för låginkomsttagare lindras genom att avskaffa avgifterna för receptbelagda läkemedel om de utgör ett hinder för rationell medicinsk behandling.

Familjer till döende människor måste få tillgång till ledighet för lindringsvård och relaterade förmåner. En älskades död har alltid en djupgående effekt på hela familjen, men arbetslivet är inte alltid flexibelt eller känner igen tiden för sorg som en person behöver. Möjligheten till ledighet för lindringsvård och ekonomisk ersättning för lindringsvårdstiden ska skapas. De som har förlorat sitt barn ska ges en möjlighet till sorgledighet.

9.3. Ett hälsosamt och välmående samhälle

Tillgängliga och högklassiga social- och hälsovårdstjänster skapar grunden för ett bra liv.

Alla har rätt till hjälp och vård när de behöver det.

För att lösa bristen på arbetskraft inom social- och hälsovården måste en tillräcklig mängd utbildning säkerställas och framför allt måste insatser göras för att förbättra arbetsvillkoren, -förhållandena och lönen. Förvaltningen av branschen måste utvecklas och yrkesutövarnas administrativa och andra icke-omedelbara arbete måste minskas genom att arbetsfördelningen utvecklas och stödtjänsternas resurser stärks.

Vinsteftersträvan inom barnskyddets vård utom hemmet måste förbjudas och de resurser som sänks in i den måste överföras till förstärkning av vård utom hemmet, familjearbete och andra förebyggande tjänster. Det finländska samhället betalar cirka en miljard euro per år för vård utom hemmet för barn och ungdomar. Branschen har övergått till händerna på stora företag som är starkt vinstdrivande. Strävan efter vinst genom barns och familjers lidande måste förbjudas och de sparade resurserna måste styras till familjetjänsterna inom den offentliga sektorn, som är en del av det övergripande tidiga stödet. Detta förebygger tung vård utom hemmet och omhändertaganden. Barnskyddslagen måste reformeras. Barnskyddets eftervård måste ingå i den lagstadgade personaldimensioneringen för barnskyddets socialarbetare. En utvidgning av dimensioneringen också till socialarbete med familjer måste undersökas.

Krisen i åldrings- och handikapptjänsterna måste lösas genom att stärka resurserna. Det finns fortfarande för många äldre människor i Finland i dålig hälsa och med minnesstörningar som inte får en plats med dygnetruntvård. Arbetstagarna inom hemtjänsten pressas hårt när människornas behov av vård ökar. Antalet platser för dygnetruntvård måste ökas genom ett nationellt beslut och det måste arrangeras fler olika platser för gemensamt boende. En separat personaldimensionering måste skapas för hemtjänsten. Inom åldrings- och handikapptjänsterna måste den offentliga tjänsteproduktionen ökas och vinsteftersträvan förbjudas. Större insatser måste göras när det gäller socialt arbete för äldre och funktionshindrade. Förutsättningarna för ett gott liv och en trygg vardag för åldringar och åldrande måste främjas. Åldringars ärenden måste hanteras på ett människoorienterat sätt.

Den finländska politiken för missbrukare och beroendevård behöver en reform. Finlands rusmedelspolitik har misslyckats. Rusmedelspolitiken måste baseras på forskade data, minska skador och ta bort stigmatiseringen av användare. Genomförandet av den pris- och skattepolitik som förebygger alkoholrelaterade skador måste fortsätta. Den totala alkoholkonsumtionen måste minskas och antalet alkoholrelaterade dödsfall måste gå åt ett motsatt håll. I Finland dör flest ungdomar av droger i hela Europa. Tröskeln för att söka hjälp måste sänkas och tillgången till tjänster förbättras. Den personliga användningen av droger måste avkriminaliseras och samtidigt måste stora investeringar göras i tjänsterna för missbrukarvård. Lagstiftning måste genomföras för att möjliggöra en pilotering av övervakade lokaler för narkotikaanvändning. Dessutom måste tillgången till rehabilitering och avgiftningsvård underlättas och påskyndas, vårdperioderna förlängas och subventionerade bostäder för missbrukare i rehabilitering ökas. Tillgång till tjänster för psykisk hälsa för missbrukare ska tryggas. Det behövs fler tjänster för missbrukare och beroendevård som är

kvinnospecifika och som tar hänsyn till olika minoriteter. Det primära syftet med hasardspelsystemet ska vara att förebygga och minska spelrelaterade skador, inte att generera intäkter för staten.

För att stärka den grundläggande hälsovården måste en modell för husläkare och egenskötare införas i hela landet. Först måste en förstärkning av de grundläggande hälsovårdstjänsterna i de nya välfärdsområdena fortsätta genom att en sju dagars vårdgaranti införs och sedan genom att man antar en modell för husläkare och egenskötare. Permanenta och långsiktiga vårdrelationer ligger i både vårdpersonalens och patientens intresse.

Tjänsterna för psykisk hälsa måste stärkas på alla nivåer. Tjänsterna för psykisk hälsa med låg tröskel inom den grundläggande hälsovården måste förbättras genom att öka resurserna och utbilda personalen, stärka samordningen och ledarskapet och föreskriva en terapigaranti som ligger i linje med medborgarinitiativet. Tjänsterna för psykisk hälsa med låg tröskel inom den grundläggande hälsovården måste förbättras genom att öka resurserna och utbilda personalen, stärka samordningen och ledarskapet. Servicekedjorna behöver stärkas så att ytterligare behandling säkras, till exempel efter perioder av kortterapi. Tillgången till tjänster måste också förbättras inom specialistsjukvården och de psykiatriska sjukhusplatserna måste ökas. Missbrukares rätt till tjänster för psykisk hälsa måste också säkerställas. Kroniskt sjuka personernas grundläggande fri- och rättigheter måste främjas, till exempel när det gäller boende. Tillgång till rehabiliterande psykoterapi som stöds av FPA måste också säkerställas för personer utanför arbets- och studielivet. Utbildningen av experter inom mentalvården måste utökas och reformeras för att förbättra tillgängligheten av personal. Rehabiliterande psykoterapi måste göras gratis för personer med låga inkomster. Psykoterapiutbildningen kommer att göras offentligt finansierad och gratis för studeranden. Tillhandahållandet av ofrivillig psykiatrisk sjukvård ska göras kostnadsfri.

Barn med neuropsykologiska symtom och deras familjer måste säkerställas multiprofessionellt stöd. Välfärdsområdena måste utveckla tjänster i enlighet med principen om en lucka för barn med neuropsykologiska symtom och deras familjer. Alltför ofta måste föräldrarna själva ta reda på vilka tjänster barnet har rätt till och utträta ärenden med olika experter i stället för att informationen och stödet skulle vara sammanställt till en tydlig servicestig. Vården bör inte ske på kommersiell basis med vinsteftersträvan, utan som en högklassig offentlig tjänst.

Det behövs mer stöd till närståendevårdarna. Arbetsavtalslagen måste reformeras så att ledigheten för närståendevård förlängs till minst 10 dagar per år och tillräcklig ersättning måste ordnas för inkomstbortfall som orsakas av ledigheten. THL:s nationella kriterier för stöd av närståendevård måste ändras till en lagenlig nivå. Tjänsterna för närståendevårdare måste utvecklas ändamålsenligt och ett omfattande nationellt förvaltningsövergripande program för närståendevård måste inrättas i Finland.

Finansieringen för välfärdsområdena måste tryggas. Att säkerställa tillräcklig finansiering för välfärdsområdena är avgörande med tanke på människors grundläggande fri- och rättigheter och tjänster av hög kvalitet. Välfärdsområdenas rätt att inkassera sina egna inkomster måste tryggas genom att reglera välfärdsområdenas beskattningsrätt. Tillräckligheten hos statens finansiering måste också säkerställas och finansieringsmodellen måste vidareutvecklas för att säkerställa en rättvis fördelning av finansieringen. De åtstramningsåtgärder som har lamslagit den offentliga hälso- och sjukvården måste stoppas och den offentliga finansieringen av hälso- och sjukvården måste höjas till samma nivå som i andra nordiska länder.

Intimhygien får inte var en fråga om klass. Mervärdesskatten på menstruations- och inkontinensprodukter måste sänkas från nuvarande 24 procent till 10 procent.

Hemlösheten ska elimineras. Hemlösheten ska elimineras genom att allas rätt till en trygg bostad med ett överkomligt pris garanteras enligt lag. För oväntad hemlöshet kommer tillräckligt med nödbostadsutrymme med låg tröskel att tillhandahållas i hela landet och tillräckligt med bostäder kommer att byggas för att främja elimineringen av hemlöshet i enlighet med modellen *Bostad först*. Vid utvecklingen av tjänster för hemlösa måste man ta hänsyn till kvinnor och könsminoriteter.

Medborgarorganisationernas och medborgarverksamhetens finansiering och självständiga verksamhetsförutsättningar måste tryggas. Registrerade föreningars rätt till förmånliga banktjänster måste skyddas och föreningsregistrets avgifter måste avskaffas. Medborgarorganisationer är en del av en fungerande demokrati och deras verksamhetsförutsättningar och långsiktiga finansiering måste också säkerställas i en situation där finansieringen av organisationer har överförts från Veikkaus vinstmedel till statsbudgeten.

Motion och ett hälsosamt liv ska vara möjligt och enkelt för alla. Samhällsplaneringen måste möjliggöra vardaglig motion. Alla barn måste garanteras en hobby, och den offentliga politiken måste inriktas på överkomliga priser för att idka hobbyer och förverkligandet av principen *All stars* i hobbyverksamhet för barn och ungdomar. För att stödja funktionsförmågan hos äldre och personer med funktionsnedsättning måste insatser göras för att stödja rehabilitering, motion och social interaktion. Beskattningen måste vidareutvecklas i en hälsofrämjande riktning.

Digital utestängning måste bekämpas. I dagens samhälle anses digitala färdigheter vara lika viktiga som läskunnighet eller annan allmänbildning. Därför är det brådskande viktigt att den offentliga makten ser till att alla, oavsett ålder och bakgrund, har tillräckliga digitala färdigheter och obehindrad tillgång till enheter. Dessutom måste det säkerställas att utbildning och digitalt stöd är gratis i hela Finland och under hela året.

9.4. Varifrån får vi pengar?

Vi behöver en stark offentlig ekonomi så att vi kan fortsätta att återställa välfärdsstatens värdighet och fortsätta att tillhandahålla offentliga tjänster av hög kvalitet som minskar ojämlikheten.

Vänsterförbundet investerar i tillväxten av hållbara branscher. Hållbar ekonomisk politik ser bortom regeringsperioderna och investerar i framtiden genom att investera i exempelvis utbildning och ekologisk strukturförändring. Med välriktade investeringar stärker vi också den offentliga ekonomin.

Ökningen av skillnaderna i förmögenhet måste stoppas. Enligt Statistikcentralen äger den rikaste tiondelen redan nästan hälften av hushållens nettoförmögenhet, medan den sämst ställda hälften av hushållen bara äger 5,4 procent av förmögenheten. En rättvis ekonomisk politik säkerställer en jämnare fördelning av välståndet.

Statsskulden kan inte höjas utan begränsning. Hållbar ekonomisk förvaltning bygger till exempel på tillräckliga skatteintäkter, god sysselsättningsutveckling, investeringar i utbildning och forskning som förbättrar produktiviteten och respekt för naturens bärkraft. Investeringar i högklassiga och tillgängliga offentliga social- och hälsovårdstjänster betalar för sig själva. Högre kompetens och välmående människor ökar produktiviteten. Jämfört med konjunkturläget ökar sysselsättningen genom en rätt dimensionerad, dvs. konjunkturutjämnande, ekonomisk politik och högklassiga arbetskraftstjänster och social- och hälsovårdstjänster. Med dessa åtgärder kommer också skulder och underskott att vara under kontroll på lång sikt.

Vi måste gå från att minska den offentliga ekonomin till att skydda balansen i den offentliga ekonomin. De så kallade reglerna för utgiftsramen för statens utgifter, som infördes för flera år sedan för att styra statsfinanserna, måste knytas närmare till konjunkturläget och utgiftsramen måste också ta hänsyn till inkomstsidan. Det nuvarande ramsystemet behandlar inkomster och utgifter på olika sätt. Systemets legitimitet och trovärdighet undergrävs av det faktum att skattesänkningar på miljarder euro är möjliga inom det, men att ett överskridande av ramen på några miljoner euro inte är det. Eftersom skattesänkningar tenderar att gynna de rikare och ökning av statens utgifter gynnar dem i en sämre finansiell ställning, är incitamenten i det nuvarande ramsystemet snedvridna. Ramsystemet för utgifter måste reformeras så att utgiftsökningar på alla nivåer är möjliga om de kan betalas med skattehöjningar som uppskattas vara av jämförbar storlek. Nivån på skatteintäkterna måste också fastställas enligt samma principer som utgiftsnivån före ramperiodens början. På så sätt är det inte möjligt att avvika från den överenskomna inkomstnivån på diskretionär basis och därmed "kringgå utgiftsramen".

Dessutom måste reglerna för utgiftsramen i högre grad grundas på konjunkturläget och möjliggöra reaktioner på olika kriser. Ramsystemet måste vara tillräckligt flexibelt och en rätt dimensionering av den ekonomiska politiken vid olika konjunkturlägen.

En väldimensionerad stabiliseringspolitik stärker ekonomin. Den starka ekonomiska och sysselsättningsutvecklingen har minskat den obalans som coronapandemin skapade i Finlands offentliga ekonomi. Sysselsättningen är för närvarande på en rekordnivå, vilket är en enorm prestation med tanke på coronapandemin och Rysslands anfallskrig. Att minska skuldsättningen måste därför eftersträvas på ett förnuftigt sätt. Om vi i skuldminskningens namn inte investerar när vi ligger under den potentiella produktionsnivån, kommer vi att förlora produktion som vi inte kan gå tillbaka i tiden för att genomföra.

Till exempel ligger vi under den potentiella produktionsnivån när vi har ofrivillig arbetslöshet. Människor som är ofrivilligt arbetslösa kan till exempel utveckla lösningar på klimatkrisen eller producera andra saker vi behöver. På motsvarande sätt kan även konjunkturell arbetslöshet när den är långvarig lätt bli ett långsiktigt strukturellt problem när arbetslösa permanent utestängs från arbetslivet. Denna outnyttjade produktionspotential minskar därmed i slutändan vårt välbästand, även om det kan vara kortsiktigt motiverat som en "förstärkning av ekonomin".

En balanserad ekonomi uppnås genom rättvis beskattning. Det är viktigt för Vänsterförbundet att beskattningen tryggar välfärdsstatens finansiering, jämnar inkomst- och förmögenhetsskillnader och att skatterna bidrar till den ekologiska strukturförändringen. Skatter ska tas ut enligt betalningsförmåga. Skatteunderlaget måste stärkas genom att man tyglar skatteflykten.

Vänsterförbundets mål är att öka progressionen och skärpa egendomsbeskattningen. En skärpning av förvärvsinkomstbeskattningen kommer inte att presenteras. Ett kompakt skatteunderlag och progressiv beskattning som är så enhetlig som möjligt är de vägledande principerna för vår skattepolitik.

Skärpningar och sänkningar i beskattningen måste anpassas till det rådande konjunkturläget: i en konjunkturuppgång kan skatteskrävningar vara lämpliga, men i en lågkonjunktur kan skattesänkningar stödja köpkraften hos människor, särskilt låg- och medelinkomsttagare, och upprätthålla konsumentefterfrågan. När kapitalbeskattningen skärps och skatteunderlaget blir mer kompakt kan inkomstskatteskalen till och med lättas och skatteintäkterna kommer ändå att öka avsevärt.

En lämplig övergripande skattesats beror på den rådande situationen för den ekonomiska politiken och vad politiken syftar till att uppnå. Beskattning kan också användas som ett instrument för balanseringspolitik enligt beskrivningen ovan, även om utgiftsbeslut ofta är effektivare och mer målinriktade. Generellt sett korrelerar dock en hög övergripande skattesats ganska starkt med medborgarnas välbefinnande. Med hänsyn till exempelvis de utgiftstryck som orsakas av Finlands åldrande befolkning, behovet av att förbättra grundskyddet, välfärdstjänsterna och utbildningssystemet samt de enorma investeringar som krävs för att bekämpa klimatförändringarna och uppnå en hållbar strukturförändring är det sannolikt att den totala skattesatsen i Finland i framtiden kommer att behöva stiga i genomsnitt för att stärka den offentliga ekonomins finansiella situation.

Finansministeriet förutsäger att skattesatsen kommer att sjunka i Finland under de närmaste åren utan nya beslut. Enligt beräkningen i Finansministeriets prognos kommer skattesatsen senast år 2026 att minska med 1,7 procentenheter från 2022, vilket är nästan exakt det strukturella underskott som ministeriet uppskattar. Generellt har de genomsnittliga totala skattesatserna sjunkit med flera procentenheter under de senaste decennierna.

Målet måste vara att harmonisera beskattningen av förvärvs- och kapitalinkomster. Alla inkomster ska beskattas enligt samma skala. För närvarande är statens förvärvsinkomstbeskattning den enda progressiva skatten i Finland, det vill säga en skatt som kompenserar för inkomstskillnader. Hela vårt skattesystems progressivitet har försvagats under de senaste 30 åren i takt med att andelen förvärvsinkomstskatter har minskat. Denna skadliga effekt förstärks av möjligheten för rika människor att ta ut högt beskattad förvärvsinkomst som lägre beskattad kapitalinkomst. Samtidigt som kapitalbeskattningen av de med högst inkomst har minskat har förmögenheten i allt högre grad koncentrerats på de rikaste av dem alla.

De största svagheter i vårt inkomst- och förmögenhetsskattesystem är den differentierade skattebehandlingen av förvärvsinkomst- och kapitalinkomster och de stora utdelningsskattestöd som ägarna till icke-börsnoterade företag åtnjuter. Beskattning av inkomster till förmån för stora mottagare av kapitalinkomster är en central ojämlik struktur. Situationen i Finland, där den genomsnittliga skattesatsen och marginalskattesatsen kan falla för dem som har de högsta inkomsterna, är ganska exceptionell även internationellt. Vänsterförbundet anser att förvärvs- och kapitalinkomster bör behandlas enligt en enda skatteskala, vilket var fallet före skattereformen år 1993. Utdelningsskattestödet för ägare till icke-noterade företag bör avskaffas.

En kombinerad beskattning på alla inkomster skulle göra kapitalinkomstbeskattningen genuint progressiv, minska beskattningen av låga kapitalinkomster och gynna alla andra än de som får stora kapitalinkomster. Nu beskattas även mycket låga kapitalinkomster med en måttligt hög skattesats, och å andra sidan är skattesatsen på höga kapitalinkomster ganska låg i förhållande till beskattningen av förvärvsinkomster, vilket delvis uppmuntrar inkomstomvandling.

Beskattningen av höga kapitalinkomster bör höjas så att beskattningen av de rikas kapitalinkomster ökar med cirka 200–300 miljoner euro. Samtidigt måste beskattningen av låginkomsttagare minskas genom att kommunalskattens grundavdrag höjs.

Utdelningsskattestödet för icke-noterade företag ska skäras ner avsevärt. För närvarande är 75 procent av utdelningarna i icke-noterade bolag befriade från skatt och 25 procent beskattas som kapitalinkomster upp till 150 000 euro om utdelningarna understiger den "normala avkastningen" på 8 procent av den kalkylerade nettoförmögenheten. 75 procent av utdelningarna över inkomstgränsen beskattas som förvärvsinkomst och 25 procent är skattefria inkomster. Av de utdelningar som överstiger 150 000 euro är 85 procent skattepliktiga kapitalinkomster och 15 procent skattefria inkomster.

Utdelningsskattebehandlingen till förmån för rika ägarföretagare är en central ojämlig struktur som uppmuntrar till skatteplanering och artificiell inkomstomvandling. Finansministeriet uppskattar att detta orättvisa skattestöd kommer att uppgå till cirka 830 miljoner euro år 2023. Vänsterförbundet skulle begränsa skatteförmånen avsevärt. Inkomsterna från reformen uppgår till cirka 500 miljoner euro.

Ändringar i de sociala avgifterna i enlighet med Sipiläregeringens s.k. konkurrenskraftsavtal ska upphävas. Reformen kommer att öka arbetstagarnas nettoinkomster och öka arbetsgivarnas betalningsandel.

De stora företagens överdimensionerade vinster måste beskattas. I takt med att priserna har stigit har konsumenternas köpkraft minskat i historiskt hög grad. Samtidigt gör många företag rekordvinster. En del av inflationen beror på att företagen utnyttjar den exceptionella situationen för att öka sina vinster. Enligt Vänsterförbundet är det inte rättvist att löntagare och konsumenter måste bära den största bördan av stigande priser. Företagens så kallade överdimensionerade vinster måste beskattas. Samtidigt måste riktat stöd ges till de medborgare och företag som drabbas oproportionerligt hårt av de stigande priserna. Motsvarigheten till windfall-skatten på energibolag måste införas på alla företag inom monopolbranscher.

En miljonärsskatt måste införas. Miljonärsskatten är en förmögenhetsskatt som bara skulle beröra förmögenheter på över en miljon euro. Gränsen på en miljon euro inkluderar inte värdet av den egna bostaden. Enligt en beräkning gjord av riksdagens informationstjänst skulle en sådan miljonärsskatt generera så mycket som 500 miljoner euro per år med en skatteprocent på bara 0,5. Återinförandet av förmögenhetsskatten kommer att jämna ut skillnaderna i förmögenhet och inkomst, öka progressiviteten i skattesystemet, stärka den offentliga ekonomin och förbättra vår förståelse av fördelningen av förmögenhet i samhället.

Beskattningen av fossil energi måste harmoniseras och skärpas. Samtidigt måste den så kallade kompensations- eller koldioxidutdelningsmodellen införas, i vilken en del av skatteintäkterna gradvis återförs progressivt till medborgarna, så att det största beloppet återbetalas till dem som drabbas hårdast av skattehöjningen. Återbetalningsmodellen uppnår den önskade miljöstyrningen utan att äventyra rättvis beskattning. Skatterna på fossil energi ska bindas till ett index så att deras verkliga nivå förblir densamma utan några separata beslut. För närvarande kommer punktskatten att sänkas utan särskilda beslut om höjningar. Gruvor måste återgå till den övre elskattesatsen, energiskatteåterbäringen för jordbruk måste avskaffas gradvis och stöden för övergången till förnybara energiformer måste fortsätta.

Skatteunderlaget måste stärkas och skatteflykten tyglas. Den offentliga ekonomin kan stärkas genom att man säkerställer att beskattningen genomförs på ett ändamålsenligt sätt. En källskatt på utländska fonder och andra samfund som är undantagna från utdelningsskatt ska införas. Vårt avkastningsmål för källskatten är 250 miljoner euro. Intäkter från aktiesparkonton, kapitaliseringsavtal och andra fondförsäkringsprodukter ska beskattas på årsbasis, som vid direkta investeringar. Beskattningen och skatteövervakningen av finländska tillgångar i utländska försäkringsskal förbättras. Enbart en årlig beskattning av aktiesparkonton ökar skatteintäkterna med uppskattningsvis 100 miljoner euro.

Ett bekämpningsprogram mot skatteflykt, skattesmitning och korruption, som täcker alla förvaltningsområden, måste inledas. Resurserna för myndigheter som undersöker och behandlar grå ekonomi, skatteflykt och aggressiv skattesmitning måste utökas och verksamheten hos Skatteförvaltningens utredningsenhet för grå ekonomi ska utvidgas att också omfatta privatpersoner.

En värdeökningsskatt måste införas och skogsavdraget begränsas. Värdeökningsskatten beräknas generera upp till 70 miljoner euro. Förberedelser måste inledas för att göra fastigheter och andra fonder, som för närvarande är skattefria i Finland, skattepliktiga. Transparensen i ägandet och den ekonomiska maktutövningen måste bland annat ökas genom att de som direkt och/eller indirekt äger mer än 10 procent av ett företag måste registreras som verkliga förmånstagare i förmånstagarregistret. Vi ska säkerställa att myndigheterna får omfattande och så realtidsinformation om förmånstagarerna som möjligt. Reformen kommer att förebygga skatteflykt och korruption och stärka skatteunderlaget. Det obligatoriska skattenumret som används på byggarbetsplatser och varv ska utökas till andra högriskbranscher, så som restauranger och turism.

Skatteuppgifternas offentlighet måste utökas. Skatteuppgifternas offentlighet ger viktig information om förmögenhet och makt och om hur finansieringen av välfärdsstaten fördelas. De offentliga skatteuppgifterna saknar dock fortfarande en betydande andel av alla skatter som betalats. Offentliga skatteuppgifter kan också minska tvivelaktig affärsverksamhet. Till exempel saknas socialförsäkringsavgifter som är relativt mer riktade till låg- och medelinkomsttagare från uppgifterna. Å andra sidan snedvrider utdelningar som är skattefria och från samfund och försäkringsskal skatteuppgifterna för de rikaste medborgarna. Under nästa regeringsperiod kommer allmänhetens tillgång till skatteuppgifter att utökas från den nuvarande. Skatteuppgifternas offentlighet måste utvidgas så att andra uppgifter än de om skattefria inkomster (t.ex. skattefria utdelningar) offentliggörs.

Vid behov kan samfundsskatten höjas. Finland har en lägre samfundsskatt än EU-ländernas genomsnitt. Den kan ökas med två procentenheter för att täcka gemensamma kostnader. En ökning

med två procentenheter skulle statistiskt bedömt generera 713–802 miljoner euro. Vi bedömer att ökningen, med hänsyn till de makroekonomiska effekterna, skulle stärka den offentliga ekonomin med cirka 500 miljoner euro. Dessutom måste lagstiftningen om offshorebolag skärpas, till exempel genom att höja den nivågräns som gäller för samfundsskatt och skärpa tolkningen av det s.k. undantaget för ekonomisk verksamhet, så att vinster som visas på konstgjord väg i skatteparadis beskattas i Finland. Offshorebolag avser dotterbolag eller skalbolag som är etablerade i lågskatteländer för att undvika beskattning i andra länder. Finlands nuvarande lag om offshorebolag lämpar sig dock inte för att undanröja särskilt den skatteflykt som sker inom EES med hjälp av interna ägandeskapsarrangemang. Finland måste främja införandet av en gemensam och konsoliderad samfundsskatt, som är så omfattande som möjligt, på EU-nivå och globalt (baserat på OECD-initiativen).

Bankerna bör vara föremål för en skatt på finansieringsverksamhet som är baserad på deras vinster och löner. En eventuell utveckling av en mer omfattande finansieringsmarknadsskatt i EU måste stödjas. Bankerna betalar till exempel inte mervärdesskatt, medan exempelvis försäkringsaktörer betalar skatt på försäkringstransaktioner i Finland.

Beskattningen av stora arv och gåvor måste skärpas och begränsa de skattelättnader vid generationsväxlingar som för närvarande är omfattande. Avkastningsmålet för dessa åtgärder är 100 miljoner euro. Fastighetsbeskattningen måste reformeras för att bli mer progressiv, så att beskattningsvärdena bättre återspeglar de verkliga värdena. Vi kommer att ta hänsyn till situationen hos bostadsägare med låg inkomst, till exempel genom att förbättra bostadsbidraget.

Kryphål i lagstiftningen som möjliggör skatteflykt måste stängas. Den nuvarande regeringen har begränsat användningen av lånefinansiering från bolagets ägare i skatteflykt genom att korrigera den så kallade balansbefrielsebestämmelsen. Balansbefrielsen måste avskaffas helt som en del av åtgärderna att strama åt statens skatteunderlag.

Vår nationalförmögenhet ges bort för billigt. Nivån på gruvmineralskatten som införts under denna regeringsperiod är för låg och ansträngningar måste göras för att höja den. Gruvmineraler är vår gemensamma egendom och skatteintäkterna från dem kan användas för att finansiera välfärdsstatens funktioner och balansera den offentliga ekonomin.

En omfattande skattereform av den digitala ekonomin måste genomföras. Den digitala ekonomin har ett antal skatteunderlag och särdrag som urholkar arbetstagarnas rättigheter. Många internationella digitala jättar har monopol på marknaden. De kan också engagera sig i aggressiv skatteplanering. Aktörerna i den digitala plattformsekonomin får en orättvis konkurrensfördel genom att använda tvångsföretagsamhet som ett sätt att kringgå arbetstagarnas rättigheter. Enligt en grov uppskattning från Skatteförvaltningen kommer skattegapet till följd av den digitala ekonomin att vara 0,5–1,5 procent under de närmaste åren, vilket innebär skatteförluster på upp till 1 miljard euro per år. För att förhindra detta behövs en ny reglering både nationellt och internationellt, beskattningen måste uppdateras för att passa den förändrade verksamhetsmiljön och informationsutbytet mellan länderna måste ökas. För att kartlägga vilka åtgärder som krävs bör en arbetsgrupp inrättas på grundval av vars rekommendationer de nödvändiga reformerna kommer att genomföras.

Konsten måste stödjas genom ett skatteincitament. Konstnärernas inkomster från konstnärligt arbete måste förbättras så att en köpare av konst får ett begränsat skatteavdrag för konstförvärv.

Besparingar och effektivitet

Grafens uppgifter:

- Gradvis harmonisering av pensionssystemen för företagare och jordbrukare 100 mn
- Reform av kompensationsbidrag och andra jordbruksstöd 50 mn
- Reform av elektrifieringsstödet 100 mn
- Business Finland 50 mn
- Avskaffning av FPA-ersättning för privat vård 90 mn
- Minskning av företagsstöd från arbets- och näringsministeriet 60 mn
- KM-minskning 50 mn

Offentliga utgifter och skattestöd bör prioriteras. Skattestöd som är skadliga för miljön är den sämsta möjliga användningen av offentliga medel. Återbäringen av jordbrukets energiskatter bör fasas ut. Att slopa energiåterbäringen skulle öka de statliga intäkterna med 70 miljoner euro. Kompensationsbidraget och stöden till jordbruket och trädgårdsodlingen måste anpassas gradvis och reformeras för att bättre stödja hållbara produktionsmetoder.

Praxis att avskrika kostnaden för rörliga anläggningstillgångar måste rationaliseras. Avskrivningarna måste bättre återspegla tillgångens faktiska eller ekonomiska bärtid. På detta sätt behandlar avskrivningssystemet de olika produktionssektorerna mer jämnt, stramar åt skatteunderlaget och leder till en effektivare kapitalallokering.

Rätten till skatteavdrag för kapitalvederlag i bostadsaktiebolag måste gradvis avlägsnas från investerare. Andra skatteavdrag som ska elimineras är skogsgåvoavdraget och skatteavdragsförmånen för privata pensionsförsäkringsarrangemang och långsiktiga sparavtal. Att slopa rätten till skatteavdrag på privata pensionsförsäkringsarrangemang skulle generera 65 miljoner euro.

Stödet till elektrifiering av energiintensiva industrier bör upphöra. Det måste ersättas av ett effektivare stödinstrument för att påskynda energiövergången. Stödet till provinsiella flygplatser måste gradvis minskas, medan investeringar måste göras i alternativa transportsätt, särskilt i spårtrafik.

Förvaltningen av avbyttjänsterna för jordbrukare och pälsdjursuppfödare måste effektiviseras. Pensionssystemen för jordbruksföretagare och andra företagare kommer att kombineras på ett sätt som säkerställer bidragsmottagarnas ställning. Reformen kommer att medföra betydande effektivitetsvinster och besparingar.

Hushållsavdraget måste göras mer rimligt. Samtidigt måste möjligheten att göra det hushållsspecifikt undersökas. Att göra hushållsavdraget hushållsspecifikt skulle öka skatteintäkterna med 105 miljoner

euro. Det är nödvändigt att införa ett hushållsstöd som tillåter en förmån som motsvarar hushållsavdraget till personer med låga inkomster.

Produktivitetsåtgärder

Statsrådets kansli ska samordna en gemensam programhelhet för alla ministerier, genom vilken man förbinder sig att åtgärda samhällets stora strukturella och kostsamma problem under flera valperioder. Försämringen av psykisk hälsa, orörlighet och svagheter i upphandlingen är alla exempel på fenomen som kostar den offentliga ekonomin flera miljarder och tar tid att korrigera.

Utöver dessa åtgärder är det viktigt att öka den arbetsrelaterade invandringen och skydda resurserna och inriktningen på utbildning så att möjligheterna till rättvis tillväxt inte går förlorade på grund av bristande kompetens.

Finland måste vara en föregångare i den rättvisa övergången. Snabbverkande länder i den industriella övergången kommer också att gynnas av att ligga i framkant av den globala ekonomin. Vår meddelande är att en omställning inom industrin innebär fler och bättre arbeten samt en bättre utkomst om den utförs med rätt politik. Vänsterns mål i industripolitiken är att öka sysselsättningen och välfärden, skydda miljön och främja en balanserad regional utveckling. Ansträngningar måste göras för att omvandla industrins gröna lösningar till exporttillgångar för Finland. Industrins serviceverksamhet kan erbjuda expertis för världens övergångsbehov.

Vi måste investera i forskning. En central del av att möjliggöra övergången är den rättvisa övergångens forsknings-, utvecklings- och innovationspolitik (FoUI). De vägledande principerna för FoUI-systemet måste vara att möjliggöra en rättvis övergång. Den redan överenskomna ökningen av FoUI-nivån måste bibehållas. Vänsterförbundets långsiktiga mål är att höja nivån på FoUI-finansieringen till fem procent av bruttonationalprodukten. Utöver de materiella kriterierna för en rättvis övergång måste FoUI-finansieringen sträva efter effektivitet. Direkta investeringar på lämpliga platser är ett bättre verktyg än ineffektiva och oriktade skattestöd. Dessutom får nivån på FoUI-verksamheten inte fastna i den privata sektorns aktiviteter. Om den privata sektorns FoUI-investeringar inte ökar som förväntat måste de offentliga investeringarna ökas och riktas till offentliga projekt.

Europeiska centralbankens roll måste förnyas så att den bättre svarar på behovet att skapa ekonomisk stabilitet och sysselsättning i länderna som använder euro. Finland måste verka för en ändring av Europeiska centralbankens mandat. Europeiska centralbankens huvudsakliga uppgift ska vara en hållbar utveckling av ekonomin och att främja sysselsättningen också genom centralbanksfinansiering, beroende på konjunkturläget. Man föreslår att Europeiska centralbanken ges rätten och skyldigheten att begränsat bevilja lån direkt till medlemsländerna i relation till deras storlek. Ett innehållskrav för centralbanksfinansieringen ska vara att den rättvisa övergången främjas.

Ekonomin måste demokratiseras. Graden av arbetstagare som är ägare till företagen och arbetsplatsdemokratin måste ökas. Vi främjar detta genom att införa löntagarfonder som utvidgar ägandeskapet och genom att öka på arbetstagarnas lagstadgade representation i företagens

styrelseorgan. Arbetstagarna måste ha rätt att lösa in ett företag eller en enhet som hotas av konkurs eller avveckling genom ett lån som garanteras av staten.

Välfärden måste mätas på ett heltäckande sätt. Mätarna för välfärd har snedvridits och relativt smala ekonomiska indikatorer har för stor vikt. Det bör utvecklas en heltäckande modell för mätning av välfärd där välfärdsmissiga, ekonomiska och miljömässiga indikatorer beaktas på ett mer heltäckande sätt än i dag. Utöver det utvecklingsarbete av indikatorer som redan påbörjats under denna regeringsperiod måste nya indikatorer starkt inkluderas i de politiska styrningsmålen. Ett ekologiskt hållbart främjande av den upplevda välfärden är Vänsterförbundets främsta mål!

Könsmedveten budgetering som en bindande princip. Efterhandsutvärderingar är inte tillräckliga. Ojämlighet mellan könen och könsbaserade problem måste ingripas i genom att den budgetförberedande kommittén instrueras att tillämpa principerna för könsmedveten budgetering på ett bindande sätt. Också barnbudgetering bör främjas.